

Дара Корній

ЗВОРОТНИЙ БІК СВІТІВ

від лауреатки конкурсу
«КОРОНАЦІЯ СЛОВА»

КЛУБ
СІМЕЙНОГО
ДОЗВІЛЛЯ

Зворотний бік

Дара Корній

Зворотний бік світів

Книжный Клуб «Клуб Семейного Досуга»

2016

УДК 821.161.2
ББК 84(4Укр)

Корній Д.

Зворотний бік світів / Д. Корній — Книжный Клуб «Клуб Семейного Досуга», 2016 — (Зворотний бік)

ISBN 978-6-17-121828-4

Для всіх світів найгірші випробування ще попереду. Світлі й темні, засліплені хто ненавистю, а хто чарами, віддаляючись одне від одного, рухаються до прірви Хаосу. І тільки втікачка Мальва, яку підступно заманюють до світу, створеного сірим Шепотом у Міжчассі, розуміє, що побачила щось не менш жахливе, ніж прадавній Хаос, — мертвотно сірий світ Досконалої. Чи знайде Мальва спосіб вирватися з цього світу та встигнути, коли вже надто пізно, усе виправити?

УДК 821.161.2
ББК 84(4Укр)

ISBN 978-6-17-121828-4

© Корній Д., 2016
© Книжный Клуб «Клуб Семейного
Досуга», 2016

Содержание

Найпростіше зазвичай буває найскладнішим для розуміння	6
Зворотний бік світів	7
Частина перша	7
1. Донька свого батька	7
2. Хатинка на курячих ніжках	14
3. Ми з тобою діти одного світу	20
4. Ймення батька Рода	27
5. Світло темного сонця	33
Кінець ознакомительного фрагмента.	40

Дара Корній

Зворотний бік світів

© Замойська М. І., 2016

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», видання українською мовою, 2016

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», художнє оформлення, 2016

Передмова Тетяни Белімової

Найпростіше зазвичай буває найскладнішим для розуміння

Дара Корній – письменниця, яка в непростий час навіювання глобалізації уникла впливу космополітизму й створила унікальний український Усесвіт. Це казковий простір світів, що в ньому гармонійно поєдналися прадавні знання наших пращурів, їхні світогляд і вірування з талантом Дари творити захопливу оповідь. У світах живуть знані з дитинства герої – Яга-Ягілка з кістяною ногою і нитяними клубками, що проводять до мети, давні про-тоукраїнські боги Род, Перун, Сварог, Лада, Мара. Проте водночас у таємничий простір казки потрапляють і звичайні земні люди, такі як Мальва й Остап, котрі, під впливом магії, зазнають переродження, а притаманна їм мудрість і доброта виводять їх на високий рівень духовного розвитку, що подеколи переважає досвід та знання безсмертних за правом народження. Особливою звабінкою Дариної оповіді є те, що письменниця повсякчас звертається до першоджерел – цитує «Велесову книгу», послуговується давніми сакральними символами про-тоукраїнців, відтворює міфічний простір нашої Батьківщини, коли її, згідно з переказами, населяли неври, а їхніми північними сусідами були кровожерливі й бездушні андрофаги.

Якби котромусь художнику запропонували створити мапу світів Дари Корній, то, очевидно, він би перейнявся питаннями, що ж було від початку і хто вигадав саме такий устрій казкового Всесвіту, бінарний за своє сутністю, змушений постійно перебувати в протиставленні. Саме в четвертій книжці – «Зворотний бік світів» – відповіді на ці непрості питання, які, напевно, поставали перед кожним читачем від початку казкової саги. Звідки беруть початок світи і чи зможе котрийсь із них перемогти і запанувати назавжди? Можливо, настане ера Порубіжжя (світу між Навою та Явою, який є напівживим і напівмертвим воднораз) чи Міжчасся? А може, визначиться переможець у споконвічній битві Світлого і Темного світів? Або ж усе залле одноманітна й непоправна сірість і пліснява суцільним наростом покриє все навколо? Але чи існуватиме казковий Усесвіт у такому переродженому вигляді, адже все має бути врівноваженим і гармонійним... І загибель однієї зі складових світового ладу неминуче покличе за собою смерть усього сущого, утворить величезну вирву, до якої невблаганний Хаос затягне все живе, і лишатся лише роботи-істоти із запліснявілими душами і напівмертві-напівживі...

Протягом трьох попередніх частин світів читача не полишало відчуття, що казковий простір опинився на межі катастрофи. Дара Корній не раз докидала епізоди, які вели вигаданий нею Всесвіт до неминучої прірви. І хоча читач розумів, що це лише алегорія, усе ж відчуття дежавю або кривого дзеркала сучасності не полишало. Як часто ми бачимо, що й реальні сильні нашої буденності не можуть домовитися між собою, керуючись дріб'язковими образами і меркантильними інтересами...

Оця проста істина «збереження рівноваги», аби не допустити руйнування світу навколо нас, – це, напевно, те найважливіше, чим ділиться Дара Корній зі своїми читачами. Письменниця завжди щира. Вона не лукавить, коли промовляє: «Найпростіше зазвичай буває найскладнішим для розуміння...» А ще Дара інтригує, бо не пише в кінці своєї четвертої книжки ні «далі буде», ні «кінець історії». Тож надія на продовження пригод Мальви Задорожної таки є!

Тетяна Белімова

Зворотний бік світів

*Отож, приймаємо кожен частку свою та йдемо.
І скажу те, сину мій, що час не страчено,
бо вічність перед нами.
А там побачимо Працюрів своїх і матерів,
які порядкують на Небі й отари свої пасуть,
і жниво своє жнивають, і життя мають, як ми.
Велесова книга (д. 26)*

Частина перша

1. Донька свого батька

Нічне небо світу неврів, тихе й погоже, було геть-чисто засіяне зорями. Молочна дорога, яку, за легендою, створила Праматір Земун, коли випадково вилила на чорний оксамит ночі молоко, мирно тримала у своїх обіймах Усесвіт. І Всесвіт спочивав на могутніх раменах Творця, який ніс його, як лагідний батько, обережно та дбайливо. Куди? Птаха часто запитувала себе – куди несе всіх нас Творець і як довго він це робитиме? Коли врешті йому то набридне? Так, він добрий батько. Але й добрі батьки час від часу потребують відпочинку та спокою. Чи відпочиває коли-небудь Творець? Напевне, ні...

Зітхнула. Птаха любила нічне небо. Щойно перша зірка з'являлася на небосхилі, як довкола, наче за помахом чарівного крила Жар-Птиці, усе стихало. Вечір ніжно підкрадався спочатку до неба, тоді до землі. Земля швидше кидалася у його обійми, аніж небо. Бо коли в небі ще було досить світло і поки не зоряно, то земля вже вкладалася спати.

А диво першої зірки на вечірньому небі? Кажуть, що вона народилася з першої сльозинки повелительки любові Лади. Красива легенда, красива жінка, справжня жінка, жінка-мрія. Жінка-богиня. Дружина її батька. Чи не дивина? Птаха поки не може звикнути до думки, що в неї з'явився батько. Ні, не так. Вона не може зрозуміти того, що всі ті віки, які вона вважалася сиротою, він завжди був. Але не завжди поруч.

Умовності... Він говорить їй про якісь умовності. Які умовності могли бути в тому, щоб не визнати свого батьківства перед безсмертними? Гаразд, нехай. Байдуже до всіх на світі безсмертних... Однак принаймні їй він міг зізнатися?! Міг! Але довів ситуацію до критичного безглуздя. Перуниця могла це прийняти та зрозуміти, Птаха-Слава – ні. Поки ні. У душі двоїлося. Тепер твердо знала, що вона і є та сама дружина Перуна, та сама Перуниця, яка колись дуже-дуже давно перемогла в битві з темними, яка власного чоловіка настільки сильно та віддано кохала, що погодилася на пропозицію Творця небесного. Її повернули до життя. Так, її, а не якусь іншу, може, навіть більш гідну душу.

Вона тепер та сама Птаха-Перуниця, з великим призначенням. Але цього разу не дружина Перуна. У Творця доволі своєрідне вміння втілювати наші блага. Дуже хотів, Перуне, отримати свою Перуницю? Гаразд, отримуй.

Отримав. Тепер вона його донька. Донька мами Арати і батька Перуна.

Птаха стояла на одному з небагатьох лисих пагорбів світу неврів. Вона навмисне попросила трохи часу в Мирослада перед Ритуалом. Перед тим, як Мирослад усуне заклання Місяцівни, заклання знесилення. А потім Перун проведе обряд відновлення світу Невридії. Мусила побути наодинці з собою, зануритися у власні почуття. Так багато сталося за

останні дні і ще багато має статися. Відчувала це. Вона не була Оракулом, вона не вміла передбачати майбутнє, просто знала, що для всіх світів найгірші випробування ще попереду. І вона, дивним чином, теж уплуталася в це. Навіть більше, перетворилася на привід до тих негараздів та бід, які вже почалися.

Небо заспокоювало. Розкинула в різні боки руки, повернула долоні до неба. Світло Місяцівни було холодним. Воно не давало сили, але наповнювало почуттями.

Любов... Вона вміє і знає, як воно – любити. Їй подобається любити не тому, що це обов'язок для світлих – любити ближнього. Це вона вміє дуже добре. Однак у її серці існує ще одне мірило любові, приватне. Бо геть по-особливому вона любить Мальву, ніжну і водночас сильну дівчинку-квітку. Юнка відшукала в серденьку Птахи маленький затишний куточок, котрий довіку належатиме тільки їй. Також по-особливому вона любить Остапка – хлопчину зі світу, якого вже немає. Точніше останнього живого зі світу його матері. Вона воліла б мати такого сина. Материнською вона могла назвати свою до нього любов.

Учитель Посолонь. Рідний, дорогий, важливий, мудрий. З ним дорослішала, набиралася досвіду, робила помилки. Він, як умів, направляв і виправляв. Це він, зрештою, наполог на її навчанні у світі невір'їв, коли зрозумів, що сам не впорається з надто вже самовпевненою ученицею. Вблагав Мирослада «допомогти». І Мирослад допоміг. Її гординю було поборено. Натомість прийшло велике розуміння власної значущості для Всесвіту, як і розуміння цінності та неповторності кожного живого створіння. Марнославство, чванливість почали здаватися чимось геть безглуздим. Світ невір'їв назавжди вилікував норавливу Птаху. Яка тоді ця любов? Батьківська. Такою любов'ю добрі діти люблять своїх татів.

Стрибог. Її Стриб, її кохання. Птаха досі його кохає. Згадала слова Посолоня про вищість любові над коханням. Невже правда? Досі не могла прийняти слушності тих слів.

Перун... Хто він для неї? Той, хто зараз її береже, чи її половина? Половина від чого? Від цілого чи від украденого?

Він – її справжній батько, якого ніколи не знала.

Не знала? Хіба? Адже добре пам'ятає його руки, запах тіла, дотик шкіри до обличчя, колючі вуса і заливистий власний сміх, коли він підкидав її, малу веселуху, до неба.

Перун – хто він насправді для неї? Батько чи охоронець?

Могла, звісно, постаратися називати його батьком, а вважати ним – поки зась. Та навіть зі словами було нелегко. Слово «батько» не просто застрягло в горлянці, воно навіть не народжувалося в серці, коли вона дивилася на Перуна. Мальві було простіше прийняти Стрибога, бо той насправду не знав, що в нього є донька. Перун знав, однак чомусь не хотів зізнаватися в цьому світові. Отже, зрікся, відмовився?

Ні, не зрікся і не відмовився. Бо завжди намагався дбати про її безпеку, мати на оці. Та хіба це батьківство? А як тоді бути з казками на ніч, колисковими, важливими розмовами про неважливе, завжди проблемним дорослішанням?

І вкотре Птаха повертає до цього простого запитання, яке застрягло цвяшком у голові. Чому не визнати своєї доньки?

Перун виправдовується: «Надто швидко закрутилося». Так, швидко: смерть Арати, зрада названого сина Боривітра, безсмертя доньки, виблагане в Мари, тільки щоб порятувати малу від смерті. О, звісно, Перун збирався всім оголосити, що Птаха – його донька, та якось не до того було. Знаходилися важливіші проблеми.

Важливіші?

Слова батька чи слова Творця: «Чорнокрукі, дитино моя, – найперші наші вороги. Це ті, хто завжди слухає лишень темний бік свого єства. Вони просто так нічого не роблять. Завжди є вагома причина для руйнації та винищення».

Перун провів розслідування. Чому чорнокрукі напали саме на Оселище Дива, яке вважалося добре замаскованим, майже неприступним? Поруч купа інших Оселищ: і багатших, і

не так міцно захищених. Звісно, щоб здолати силу захистів Арати та Перуна, потрібно застосувати неабиякі таланти. Чорнокрукі не заморочувалися талантами. Вони просто знайшли зрадника.

Зазвичай чорнокрукі під час нападів убивали лишень дорослих. Дітей підбирали як трофеї. Дівчата в майбутньому ставали дружинами чи наложницями, хлопці – воїнами. Та не цього разу. Виявилося, що Оракул склав пророцтво для Морока: «Та, що прийде зі світу Чотирьох Сонць, донька Арати, вкраде серце твого єдиного сина і знищить світ Відтіні». Тому чорнокрукі за наказом Морока винищили в Оселищі Дива всіх: і малих, і великих. Бо не відали точно, хто ж вона – та, що мала прийти з Оселища Дива, донька Арати? Арата була жрицею, і всі мешканці Оселища Дива вважалися її дітьми. Зрештою, те дитя могло народитися й згодом, через покоління і все одно спадково вважатися дитиною жриці Арати. І ось, якщо знищити всіх без винятку та дощенту спалити Оселище, щоб навіть назви не лишилося, то пророцтво скасується.

Зрадник Боривітер теж був дитиною Арати. Навіть більше – її кровним сином. Що з ним робити? Чорнокрукі своїх не ображають. Ставши зрадником, він перетворився на чорнокрукого. Та щоб перестрахуватися – на Боривітра було накладено чорне закляття. Він не міг мати дітей.

Після підступного нападу на Оселище Дива врятувалася тільки Птаха. Чорнокрукі про це не відали. Мара та її Перемінник урятуали дівчинку від неминучої погибелі. Птаху було захищено у світі світлих. Темним туди не дістатися. Зрештою, вони переконані: Арата і всі її діти мертві. І пророцтво Оракула мертво також.

Тому й не дуже цікавилися – звідки взялася мала дитина з Перемінником у Яровороті. Можна спробувати розпитати Мару. Однак та навряд чи розкаже. Вона не зобов'язана про таке доповідати навіть Творцю. Та з часом стали розходитися чутки, що підкинута під браму Яровороту дитина насправді є донькою Посолоня та Марі. Звісно, у ті байки не дуже вірилося, але ані Посолонь, ані Мара їх не спростовували. І темні в цю байку майже повірили.

Через це Перун і мовчав. Бо якщо чорнокрукі дізнаються, що Птаха – це насправді врятоване дитя зі світу Чотирьох Сонць, то зачнуть її переслідувати та цькувати. Спочатку гадав, мовчанка – вимушена і не вічна, усе до пори до часу. Дитина підросте, змужніє і тоді...

А тоді і не сталося... Бо з'явилися нові причини.

Перша причина: Птаха зустріла Стрибога. І не тільки згадала, хто він такий і що вчинив з її світом. Вона забрала собі його серце. Серце сина великого Повелителя Темного світу. О, так! Морок відчував небезпеку. Він остерігався Птахи. На той час він уже знав, хто вона така насправді, тому й не хотів пускати свого сина на перемовини до неї. Рада темних світів наполягала, і Морок змирився. Пророцтво Оракула ожило. І та, що прийшла зі світу Чотирьох Сонць, таки вкрала серце Стрибога.

Друга причина. Начебто жодних перепон для того, щоб Перун визнав своє батьківство, не лишилося: Морок знав правду про Птаху, вона забрала собі серце його сина і їй геть нічого поганого не загрожувало. Та тут завагітніла Лада. І треба стати бездушним покидьком, щоб дружині при надії в такому зізнаватися. Народилося дитя. Теж нервувати не можна. І Перун своє зізнання відклав до кращих часів. А кращі часи все не наставали. До того ж Ладі ідеально пасувала роль дружини Перуна та матусі його дітей. Бо син Сварога міг мати за дружину тільки рівню собі, а не звичайну смертну жінку Арату, нехай навіть жрицю.

Перуниця всередині Птахи знала, що Лада завжди була закохана в Перуна. І коли місце звільнилося, то досконала та правильна у всьому повелителька любові легко зайняла місце і Арати, і Перуниці. Наразі тішило в отому знанні лишень одне – поки Арата була жива, Перун не одружувався. Принаймні хоч інколи він був чесним із собою.

Третя причина – це повна гармонія у світах, яка нарешті настала. Зберігалася рівновага, і Перун не захотів порушувати її. Бо нове знання могло внести певні поправки в неї. Бо

діти – це завжди дисонанс у гармонії чи в дисгармонії, але все-таки – дисонанс. Приклад з Мальвою про це промовисто говорить.

Перун приблизно так виправдовувався перед Птахою, коли вони перечікували в кімнатці під дубом напади Стрибожкої люті. Вона та дуб слухали мовчки. Що Птаха на таке виправдання могла відповісти рідному батькові? Злісно вигукнути, що він нічим не кращий від Стрибога, чи образитися на те, чого вже не змінити?

Заховала обличчя в долонях. Хто вона? Колишня дружина Перуна чи теперішня його донька? Не треба було Творцеві повертати її до життя. Це лишень усе ускладнило.

Хтось обережно поклав їй руку на плече.

Час її самотини минав. Птаха стрепенулася, наче збудилася від сну. Озирнулася.

Поруч стояла Мара. Світло Місяцівни спотворювало обличчя жінки. Воно зараз нагадувало лице мерця – безкровне, бліде, з болісним тавром розпачу.

– Йменням Творця нашого вітаю тебе, Повелителько Маро! – Птаха була гарно вихована. Озвалася привітно: – Тебе прислав Мирослад? Настав час для Ритуалу? За мить буду готова.

Мара невпевнено кивнула.

– І для цього теж, Птахо. Я рада тебе бачити. Маємо трохи часу, поки чоловіки говорять про своє. У Мирослада з Перуном важлива розмова. Чоловік, котрий впустив у світ неврів Стрибога, є сином Мирослада. Це Шепіт. Тепер він сірий брат. То він підступно замінив перлину, яка завела тебе в болото, хоч мала врятувати. Ця перлина не справжня, вона сіра. А там, де з'являються сірі, – завжди чекай підступу та напасті. Але зараз не про це. Чи дозволиш сказати тобі кілька слів?

Птаха стонула плечима. Вона не проти. Мара показала рукою на рясно порослий мохом камінь, що стримів неподалік. Птаха кивнула, опустила втомлено на нього. Мара сіла поруч.

– За сина я просила вибачення в тебе, Птахо, і не раз. – Мара говорила ледь чутно, але чітко промовляючи кожне слово. – Тож не стану вкотре повторюватися. І до цього можна звикнути. І знаєш... Якось воно безглуздо. Таке паскудне почуття в мене. Останнім часом нічого не роблю – лишень перепрошую, і переважно через вчинки сина. Але зараз я попрошу вибачення в тебе за те, що накоїла моя впертість. Я ж була переконана, що не варто втручатися в справи, які тебе не стосуються, особливо коли це справи великих безсмертних.

Мара вмовкла. Зітхнула, поправила звичним рухом складки на сукні. Птаха втомлено дивилася на жінку. Вона здогадувалася, про що йтиметься далі. Усе було геть передбачуваним. Мара продовжила:

– Я завжди знала, що Перун твій тато, але ні словом, ні вчинком нікому в цьому не зізналася. Чому? Спробую пояснити. Твій батько прибіг до мене, нажаханий та вбитий горем, одного теплого літнього вечора. Говорив, що він не встиг вчасно, що всі загинули і його єдина донька також мертва. Дівчинка Птаха, та сама Перуниця, котра колись була йому за дружину і котру підступно вбили темні. А батько Сварог таки почув його молитви та благання і повернув її. Але... Іронія долі. Бо тепер вона його донька. І лежить зараз розтерзана, майже мертва, мов проста смертна дитина, та чекає кінця. А він? Бог, який не може нічого вдіяти. Бо інколи запізно буває навіть для бога. І я йому допомогла. Бо я також мати, Птахо. Як допомогла – ти добре знаєш. Учитель Посолонь прийняв тебе, наче рідну. Але він завжди в усьому був, нехай найкращим, та все ж лишень Учителем. Не став розпитувати, а чемно виконав усе, про що я просила. Научати, пильнувати, дбати.

Мара знову вмовкла. Звела очі до неба, наче вгорі, між зорями, шукала потрібних слів, а чи, може, чекала якоїсь відповіді на промовлене. Птаха німувала. Їй боліли слова. Мара вкотре важко зітхнула і гаряче зашепотіла:

– Птахо, повір мені, я не раз просила Перуна привселюдно визнати тебе донькою. Бо хіба це нормально, коли дитину при живому батькові вважають сиротою та виховують чужі люди, нехай і найкращі Учителі? Він погоджувався, казав, що це необхідно зробити, та... Не робив. Очевидно, Перун тобі пояснив, чому так чинив. Можливо, й так. Я йому не суддя. Зрештою, жодних брудних вимислів та пліток про тебе і про нього досі не було.

– Не було, – луною повторила Птаха. – Той, хто не боїться вмерти, не боїться й пліток, Маро. Той, хто пам'ятає, як померти, боїться більше життя, аніж смерті.

Мара продовжувала дивитися в небо. Вона не наважувалася поглянути в бік Птахи. Бо та говорила важкі, але справедливі слова. Правда робить нас не тільки вразливими, вона інколи перетворює нас на мудреців. Якщо, звісно, ми зуміємо ту правду прийняти та пережити. Птаха, схоже, зуміла.

Врешті Мара хрипким, аж рипучим від зняквітіння голосом спробувала перевести розмову на інше:

– Як все-таки гарно неври називають нічне світило – Місяцівна. Вона в них матір Сонця. Уявляєш? Тутешній люд вважає Місяцівну матір'ю Дажбога.

– Я добре знаю, Маро, цей світ та його легенди. Я тут колись вчилася і була ученицею Мирослада.

Птаха безбарвно відповіла і тільки щойно зрозуміла, як вона втопилася... Від Стрибога, Перуна, світу неврів, від свого безсмертя, від свого знання і від своєї пам'яті, яка сьогодні оскаженіла та затопила її серце болем. Заплющила очі. Коли їй нарешті дадуть спокій? Та хіба це можливо? Багато хто називає її богинею, майже всі вважають мудрою... Але яка вона там мудра? Хіба що розумна. Так, розумний, утрапивши в халепу, завжди зуміє з неї виборсатися. А мудрий? А мудрий тому і є мудрим, що з ним ніколи не трапляються халепи.

– Авжеж, ти тут була. І Місяцівна ні до чого. Просто так сказалося. – Мара розгублено стрепенулася, наче отямилася від різкого болю. – Я ж про інше. Про батьківство Перуна та твою пам'ять. Я вкотре прошу вибачення. Я таки мала тобі розповісти всю правду. Не можна було приховувати. Бо рано чи пізно такі таємниці створюють антисвіти. Бачиш, що тепер відбувається. Син мені не вірить. Не вірить, що ти донька Перуна. Упевнений, що це ми зумисно вигадали, аби він від тебе відчепився. Бачиш, як воно з таємницями? Краще гірка правда, ніж солодке незнання. Що далі – то гірше. Сірі, а я це відчуваю, любя Пташко, не на жарт розходилися та крутять-вертять геть усіма. Нишпорять, підливають оливи у вогонь, де можна іскру затоптати, вони її роздмухують. Це вони Стрибогу нашептали, що ти коханка Перуна. Ладі наплели того самого. Переконали Стрибога, що ти навмисно ховала від нього Мальву, щоби зробити боляче. Я намагалася запитати поради в наймудріших. Навіть в Оракула. Та він не відповідає. Замкнувся у своєму світі та нікого не пускає. Злі язики плещуть, що Оракул мертвий і, допоки новий не з'явиться, світ Загублених не відімкнеться. А знаєш, що іще про Оракула оповідають? Кажуть, що чоловіча на старості літ геть схибився і так боїться померти, що торгує лжепророцтвами. Платня – це спеціальний еліксир, який подовжує його життя. Отак лжепророцтва перетворюються на істину. Брехня стає правдою.

– Еліксир? – мимовільно перепитала Птаха.

– Еліксир, – підтвердила Мара. – Його складова – це випиті душі людей.

Птаха зітхнула невесело:

– Сумно таке чути, Маро. Виходить, теперішній Оракул житиме вічно. Бо завжди знайдуться охочі отримати лжепророцтво. І еліксир принесуть, і догодять в усьому...

– Воно то, може, й так, – відповіла Мара. – Але все до пори до часу. Схоже, навіть Оракулу почала набридати вічність. Він не завжди був таким. То смерть дружини підкосила його. А може, просто в ньому прокинулася совість.

– Совість? – якось невпевнено перепитала Птаха. – Цікаво. І коли вона прокидається, буває часто запізно, чи не так?

– Птахо, пробач мені за все. – Мара врешті звела очі на Птахо.

Птаха взяла Мару за руку.

– Маро! Це не твоя вина. Це вибір Перуна. Він мій батько. Ти просто випадковий подорожній. Ти могла сказати, але не сказала. Ти могла не говорити – і ти не говорила. Можливо, на все свій час? І все має відбуватися вчасно. І ось віднині знатимуть усі про батьківство Перуна: і світлі, і темні, і навіть сірі. Та навряд чи це щось змінить. – Птаха встала з каменя, продовжуючи тримати Мару за руку: – Нам уже час. Місяцівна зараз у найпотрібнішому для Ритуалу місці.

Птаха зробила спробу відпустити долоню Мари, але та продовжувала її міцно тримати. Птаха питально дивилася на Мару. Мара не ховала очі. Місяцівна світу неврів дбайливо огортала світ. Очі Мари здавалися темними проваллями. Говорила:

– Це ще не всі новини, моя люба Птахо! Мальва пропала. Утекла зі світу темних, бо вони силоміць хотіли зробити її однією з них, і онука не витримала такої наруги. А як з того світу добровільно піти? Неможливо. Тож вирішила дівка тікати через Мертву річку. Допомігав їй у цьому проклятий служка. Ти ж знаєш, що темним у Відтіні служать прокляті. Та той проклятий був незвичайним. Надто живим як для проклятого. Якимсь чином Горпина, бабуся Мальви зі світу Єдиного Бога, його до малої приставила. І він вірою та правдою їй служив.

– Проклятий? – здивовано перепитала Птаха.

– Авжеж. Мені Горпина трохи розповіла про нього. Я спочатку побувала у світі Відтіні, тоді переговорила з нею. Звати його Боривітром.

– Як? – Птаха ошелешено дивилася на Мару. – Той, хто зрадив світ Чотирьох Сонць та був її братом, також називався Боривітром. Та хіба таке можливо? Боривітер уже давно мертвий.

– Так-так. Його звати Боривітер. І він допоміг Мальві втекти. Не такий уже пропащий, як видавалося спочатку. Та не це важливо, – запнула на мить Мара й продовжила: – Тож скочила Мальва в Мертву річку і наче в ній розчинилася. Темні дістали з води одяг та взуття дівчини. І винесли вердикт: Мальва мертва. Ти ж знаєш, як «трепетно» ця річка любить темних?

– Ага, заковтує, – додала Птаха, – але Мальва не темна, тому жива.

– Так. Я це знаю, але... Для світу темних вона темна. По закону крові і все таке. Я не стала їх у протилежному переконувати. Зараз нам вигідно, аби вони вважали її мертвою. Даруй уже за хитрість. Однак я теж, схоже, починаю лукавити, переймаючи правила чужої гри. А що робити? Насильство породжує опір. Я повідомила Стрибога про «смерть» Мальви. Тому він і відступився від тебе так швидко, Птахо. Схоже, побіг до Мора з'ясовувати правду. Якщо серйозно, то так тому телепневі Мороку й треба. Навія в нього в радниках, от вона йому й навіяла... Це ж додуматися: на очах дитини кровні ритуали влаштовувати. Що ж, хай Стрибог з Мором тепер повоюють, поки ми Мальву шукатимемо. І дуже сподіваюся, що Стрибог, хоч на трохи, дасть тобі спокій. А можливо, коли переконається, що Перун і насправді твій батько, то помудрішає та знову стане нормальним.

– Стрибог нормальним? – Птаха щиро дивувалася. – Знаєш, Маро, я досі до нього маю почуття. Але я не певна, що зможу пробачити недовіру і те, що він зробив зі своїм життям та життям мільйонів невинних. Ти його матінка. Ти його любиш та любитимеш завжди, навіть коли його всі проклянуть. Я ж так не можу. Я закопаю свою любов до нього так глибоко, звідки ніхто ніколи не дістане. У мене, слава Творцю, є кого любити. А в нього? Він навіть тебе не любить, хоч ти його мати.

– Яка я мати? – сумно зітхнула Мара.

– Ти – справжня мати. І лише за те, що ти подарувала йому життя, тебе треба любити. Мара скрушно захитала головою:

– Ти і справді дуже добра до мене, Птахо. Дякую за ці слова. Вони важливі. Хоча... Знаєш, матір'ю жінка стає не тоді, коли народжує, а тоді, коли вперше жертвує заради дитини чимсь... Не має значення чим: здоров'ям, призначенням, чоловіком... Я схибила як мати, Птахо. Ти б так не вчинила.

Мара вмовкла на кілька секунд, а потім знову заговорила:

– Але Мальву ми не втратимо, правда? І ти мені допоможеш її знайти.

– Так, допоможу, – ствердно закивала Птаха. – Ми обнишпоримо геть усі світи: і світлі, і нейтральні, і темні. І обов'язково знайдемо Мальву.

Несподівано за спинами почувся неспілий чоловічий голос:

– Не треба всі... Я знаю, де Мальва.

Мара та Птаха роззирнулися. Неподалік стояв юнак, якого Птаха відразу впізнала:

– Остапку, мій хлопчику. Я рада тебе бачити.

Птаха кинулася до Остапа. Пригорнула його до себе. Поцілувала.

– Ну ти й нечемнота! Хіба гоже підслуховувати?

Остап неспіливо посміхався, косуючи в бік Мару, яка з цікавістю роздивлялася його.

– Йменням Сварожого кола вітаю вас, пані Маро та Учителько Птахо. Вибачте мені. Я не навмисно. Я почув, що ви врятовані, пані Птахо, і дуже захотів вас побачити. Люди з Оселища показали, куди ви пішли. І ось я тут. До того ж усієї розмови я не чув, бо тільки щойно прийшов, – виправдовувався Остап. – Учитель Посолонь теж тут. Ви довго не поверталися до Яровороту, і він змушений був супроводжувати нас на навчання у світ Невридії.

– Стій, хлопчику мій! Зупинися! – Птаха владно попросила Остапа замовкнути. – Ти щойно сказав, що Учитель Посолонь супроводжував вас на навчання. Кого це вас? Чи я щось не так зрозуміла?

– Усе так. Нас: мене і Дужа.

– Кого-кого? – Птаха здивовано дивилася на хлопця, наче той ляпнув якусь дурню. – Дужа? Нашого недолугого Дужа?

– Ага, Дужа, – відповідав юнак. – Усі з цього дивуються. Ви не перші.

– Ой, щось мені геть не подобається ця новина. Остапку, ти припильнуй того нетіпаху. Він хороша людина, наш Дуж, але геть нетямущий. Напевне, матінка постаралася. Ех, інколи я не розумію таких ось материнських поривань. Для чого їй це? Мабуть, треба стати матір'ю, щоб уторопати. – Птаха різко перевела розмову на інше: – А щодо Мальви – ти звідки знаєш, де вона зараз?

Остап стелав плечима:

– Просто знаю, що вона жива і зараз у безпеці. У такому мальовничому і дуже тихому місці. Сидить на квітучому пагорбі, світить яскраве сонце, чисте небо над головою, і вона вільна та задоволена. Жодного темного поруч. Та й людей поряд майже не видно. Лишень птахи співають і ще... божественно красиву музику чути. Хтось дуже гарно і вміло грає на сопілці. Розгледіти його добре не можу. Бачу тільки його бриля і розумію, що це досить молодий чолов'яга. А поруч із ним ще один ошивається. Теж молодий, у військових обла- дунках. А ще в тому світі багато-багато калини квітне. Ніде ніколи такого пишного розмаю не бачив. Я ж коли вчився пересуватися за допомогою ключа, то довелося побувати в багатьох світах. У цьому точно не був.

– Калина? – перепитала здивована Мара. – І сопілка, кажеш, прегарно грає, так?

Остап кивнув погоджуючись.

Мара підійшла до Остапа впритул. Узяла за руку. Той від несподіванки трішки відступився і, перечепившись, ледве не гримнув. Однак Мара його міцно тримала, не даючи впасти.

– Гм, синку! Дуже цікаво. І схоже, що ти говориш правду. Мальва тобі не чужа. Ти відчуваєш її як рідну. Скажи, давно в тебе ці видіння почалися? І як часто вони бувають?

Остап мовчав. Не знав, що і як відповідати. Видіння? Це просто сон і годі. А сні всім людям сняться, та, на жаль, не всі їх пам'ятають.

– Як не початися видінням, Маро, – невдоволено обізвалася Птаха. – Коли тобі без підготовки Перемінника на шию вішають, то не тільки видіння побачиш. Ти ж добре знаєш, що Перемінник, поки призвичаїться до свого носія, різних форм і властивостей набирає. Дай хлопцеві спокій. Хай вчиться і Переміннику, і своєму життю лад давати, коли він тепер безсмертний. А щодо спорідненості Остапа й Мальви – ти влучно сказала. Вони і справді рідні. Бо закохані. До речі, що ти там про калину та сопілку говорила? Ти здогадалася, де нам Мальву шукати?

– Я не здогадалася. Я знаю, – відповіла Мара. – І тобі цей світ також знайомий. Правда, тоді, коли ти в ньому жила, калини там майже не було. То вже Лада постаралася. І за таку любов до калини, і за красу, звісно, Перун свою дружину Ладу ніжно називає дівчина-калина. Це світ Оранти, Птахо. Світ Перуна та його дружини Лади. Річка Стохід, котра протікає світом Оранти, має багато таємних ходів. Тому й така назва. Один з них прив'язаний до Мертвої річки. От таким чином, схоже, Мальва й потрапила до світу Оранти, який примарився нашому Остапку. І скажи мені, Пташко, хіба випадковість – це не таємна присутність Творця?

2. Хатинка на курячих ніжках

Мальва раптом зрозуміла, що падає. Це тривало якусь мить, але за неї вона встигла подумки mocno вилаятися, послати далеко-далеко Ладу з її дурнуватою ревністю і боляче стукнутися під час приземлення.

При падінні сильно забила коліно на правій нозі, потім необачно перечепилася через щось і лягла пластом. У вухах гуділо, наче щойно спустилася з гір. У правиці міцно затиснута дримба Лади, у лівиці – чорна земля впереміш з травою. Підвела очі. Погляд утупився в гладінь води, яка мирно і спокійно плюскотілась перед самим носом. Другий бік річки чи озера не проглядався. Принаймні з положення лежачи. Шалено захотілося пити. Придушила в собі це бажання. Вона ж не знає, де вона тепер і чи можна з цієї водойми пити. Тож... Спрага зачекає. Взагалі-то при переміщенні вона замовляла потрапляння у світ Ягілки, та добре знала й інше: варган не завжди слухається чужака і може дещо неточно закинути. Сіла, варган Лади повісила на шию, поруч зі своїм. Відчула пекучий біль у нозі. Перевела очі на забите місце. Якусь мить розглядала роздзерте коліно. З нього цебеніла кров. Утомлено вилаялася:

– А бодай побила нагла година ті переміщення з чужими ключами. Ледве не вбилася. Болить, зараза.

Подумала, що добре буде принаймні промити рану. Не отрута ж у водоймі... Хоча... А це вона зараз перевірить. Обережно засунула палець у воду. Кілька секунд незмигну дивилася на нього. Чого вона чекала? Що відсохне чи просто згорить. Від тих світів хтозна-чого можна чекати. І сірчаної кислоти в річці замість води теж. Палець залишався мокрим. Отже, усе гаразд? А втім, облизнути його не ризикнула. Кров з рани продовжувала литися, нога в коліні набрякла та боліла. Схоже, добряче забила. Може, навіть тріщина. Хоч на ній усе гоїлось, як на собаці, але і на це потрібен час. А часу багато навряд чи вона має. «От розтелепа! Нездарисько! Ти ж умієш падати. Розслабилася вона, б...» Вчасно прикусила язика. Звичні вирази зі світу Єдиного Бога вирішила тут не вживати. Хтозна, як вони себе зараз поведуть. Розтровою ноги поки досить. Зачерпнула води і зачала омивати рани. Очі здивовано округлилися, наче дві тарелі. Вода не просто змивала та зупиняла кров, вона забидала біль та на очах загоювала розсічене коліно.

– Тю. Нічогенька така водиця в цій криниці. Цікаво-цікаво, куди ж мене занесло?

Звелася на ноги. Присіла кілька разів. Нічого не боліло, лишень у голові трохи макіт-рилося. Піщаний берег, подекуди мушлі, кольорові камінці під ногами. Неподалік здоро-венна сіра каменюка заляпана кров'ю. Об неї, очевидно, вона і вдарилася під час падіння. Ні комашні, ні, тим паче, чогось більшого зі звірини поруч не видно. Утупилася в жмут зеленої трави та жменьку чорнющої землі, які дивовижею виглядали на піщаному березі.

– Цікаво. Довкола пісок. Звідки тоді взялися в моїх жменях земля і трава? Чи не від того місця, звідки я летіла?

Озирнулася. За кілька метрів від неї височіла круча. На її вершечку росла трава.

– Оце тобі, дівко, пощастило з приземленням, – сказала сама собі. – Могла не тільки ногу забити, тут і в'язи скрутити раз плонутти.

Зліва від кургану, поміж кучерявого верболозу, який чітко розмежовував зону піску та зону землі, угледіла стежку. Отже, сюди інколи хтось таки спускається, якщо стежка є. Угорі над кручею весело пурхали малі пташки, літала комашня, яскраві метелики. А на піщаному березі, де зараз стояла Мальва, відчувалося якесь умертвіння. Жодного натяку на щось живе, і тільки ледаче плюскотіння води порушувало тишу. Інтуїтивно розчовпла, що має звідси якнайшвидше забиратися. Вода, може, і зцілює рани, але вже точно це не боржомі. Пити її не можна і перебувати тут надто довго небезпечно. Але вимити обличчя та руки вона таки зможе чи ні? Рана на нозі зцілена, і сама вона досі жива.

Мальва подивилася на свої брудні руки. Присіла над водою, добряче їх вимила. Кинула оком на дзеркальну гладінь. З неї замучено дивилося замурзане дівчисько. Зачерпнула води, обличчю геть не зашкодить умивання. До того ж якщо освіжити лице, то мо'й пити менше хотітиметься. І взагалі, а чи не скупатися їй? Подумала про мертвий піщаний берег та живу зелену траву на кручі. Так і стояла, нагнувшись та спостерігаючи, як між пальцями витікає вода.

– Оце правильне рішення, дівчино. Не треба без наглої потреби чіпати цю воду. Ногу зцілила і відійди. До обличчя краще її не пхати. Зрештою, люба моя, і довго залишатися біля цієї води не варто.

Хрипливатий жіночий голос линує від кручі. Випросталася, повернула на звук голову. На кручі стояла жінка. Мальва не могла її добре роздивитися. Сонце висіло в пані над голо-вою, і дівчина розгледіла лишень силует, вбраний у щось довге. Голова жінки була запнута хустиною.

– Привіт! Ти хто? – крикнула Мальва жінці.

– Ходи сюди, поговоримо і познайомимосся. Я тут живу і все про це місце знаю. Рухайся в бік стежки. Вона тебе виведе простісінько до мене. Але йди обережно, не наступи на змію. Їх у чагарниках багато. І це їхня домівка. Ти ж лишень гостя і до того ж незвана, тож поведься чемно.

Жінка, не чекаючи відповіді, розвернулася та зникла так само швидко, як і з'явилася.

Мальва зітхнула. Хмикнула здивовано і пішла стежиною. Пам'ятаючи про змії, які тут живуть.

Кілька разів ледве серце не стало, коли її ногою, наче звичайною дорогою, перекочу-валося бридке тіло плазуна. Тоді завмирала, старалася навіть не дихати. Змії були величезні, гладкі. Загубі, як її рука. А один раз краєм ока навіть помітила щось узагалі жакливе: поруч зі стежкою поміж чагарників повзла вниз ціла колода. Мальва здогадувалася, що то теж змія, але перевіряти, чи се насправді, не стала. Просто увімкнула швидкість та посилила пиль-ність.

Щойно вийшовши з тіні верболозу, Мальва опинилася посеред степу. Принаймні їй так здавалося. Буяння трав, куди оком не кинеш. А запахи? Так міг пахнути тільки степ – цілющо, натхненно і жагуче. Ковила торкалася ніг, легкий вітерець куйовдив її своїми м'я-кими руками, і вона вигиналася під тими пестощами, наче зваблива жінка в танці. Стріпнула

із себе це видіння. Її тут піджидали. Неподалік стояла жінка, а біля ніг її сидів чи то пес, чи то вовк. Махнула Мальві рукою, покликала до себе. Дівчина ще раз озирнулася на річку. Згори та здавалася чорною та непривітною. Піщаний берег жовтою лінією відділяв чорноту від буйства фарб, котрі починалися з кручі. Другого берега річки і звідси видно не було. Він губився аж ген за видноколом.

– Йменням Сварожого кола вітаю тебе, безсмертна. – Жінка легко вклонилася, щойно Мальва наблизилася до неї.

Мальві на мить здалося, що пес-вовк їй теж уклонився. Схоже на те, що її тут чекали. Отже...

– Мене звати Ягілка, – не чекаючи відповіді на своє привітання, знову озвалася жінка. – А це, – вона кивнула в бік собаки, – Симаргл. Він спостерігає. Добрий собака. Справжній друг. А ти щось забарилася, дівчино! Я тебе давненько дожидаюся. Ще від учора. Добре, що Симаргл підспів вчасно і повідомив, куди тебе ключем перекинуло. Трохи задалеко від моєї хати. Чужий варган, так?

Мальва кивнула. Вона поки не знала, що й казати. Тому мовчки відповідала та розглядала уважно жінку. Висока, красива, чимсь схожа на Птаху. Може, спокійною манерою вести розмову, некваплива й граційна. Зрештою, й віком ближча до Птахи, аніж до Лади. Лада все ж видавалася трохи старшою. Можливо, не так зовнішньо, як зрілістю в очах.

– Йменням Сварожого кола і я вас вітаю, пані Ягілко! Мене звати Мальва, – врешті скоромовкою видавила із себе.

– Я знаю, що ти Мальва, – кивнула Ягілка. – Я багато чого про тебе знаю.

– Лед і Полель розповіли? – перепитала Мальва.

– І вони теж, – хитро примружилася жінка.

– А де я? – не вгавала Мальва.

– Як це де? У тридев'ятому царстві, у тридесятому господарстві... Чи як у ваших казках це місце величають? Якщо по-справжньому – це Порубіжжя.

Жінка говорила м'яко та спокійно. Хрипливатий голос не псував доброго враження від її вимови. Вбрана у світлі одежі. Білосніжна сорочка аж до землі, біла крайка, яка обхоплювала ту сорочку, біла плахта, білосніжна хустина з червоними ружами, по-чудернацькому на голові зав'язана. Здається, це називається наміткою.

– Пору... що? – перепитала для годиться Мальва.

– Порубіжжя. Світ між світами, – спокійно пояснювала жінка.

– Ну-ну! – хмикнула Мальва. – Тобто ваш світ – то поріг? І з нього можна втрапити будь-куди, навіть туди, куди мені найдужче треба?

Ягілка посміхнулася.

– Не зовсім. Порубіжжя – це світ між двома світами – світом живих та світом мертвих.

– О! – тільки змогла видавити із себе Мальва.

І згадала слова Леда: «Ягілка-Яга – се хранитель межі, котра існує між світом живих і світом мертвих, між Явою й Навою. Це жінка, яка водночас і жива, і мертва. Однією ногою, із крові та плоті, вона поки що у світі живих, а іншою, кістяною, без плоті, вона може перебувати і по той бік життя. Вона провідник між світами». То ось які світи мав на увазі Лед! А вона ж думала... Мальва зацікавлено оглядала Ягілку. Ледів опис зовнішності Яги-Ягілки був багатообіцяючим, як і дитячі казки, котрі повідомляли про страшну Бабу Ягу моторошну інформацію. Мальва розчаровано хмикнула. Із вигляду Ягілка була геть нормальною. Ніяких тобі кістяних ніг, кривого носа та гнилих зубів. Очевидно, легенди та жахлики любили не тільки смертні.

– Що ти так на мене дивишся, дівчино? – насторожено перепитала Ягілка.

– Та так, нічого. Хотіла запитати про ту водойму, що під кручею плюскочеться, – відразу знайшлася Мальва, – то озеро чи море?

– То не озеро і не море. То Мертва річка, – безбарвно відповіла Ягілка.

– Що? Ну, ні фіга собі. Ще одна Мертва річка. Я бачу з фантазією в безсмертних світах не альо... Треба ж... Ой, вибачте, не втрималася. – Мальва вкусила себе за язика, пообіцяла ж собі більше не провокувати долю та не вживати неправильних слів.

– Що означає ще одна? Це єдина, справжня Мертва річка, через яку у світ мертвих, до Нави, переправляються покійники, – трохи ображено говорила Ягілка.

– Ого, супер! Ще скажіть, що ту річку Стіксом інколи називають, деє поблизу в кущах човен заховано і старий Харон його стереже. – Мальва завжди була дуже цікавою.

– Ніякого Харона тут немає. І Стікс протікає в іншому місці, дорогенька. Зрештою, щоб побачити невидиме, потрібно стати невидимим, – роздратовано відповіла Ягілка.

– О, так, звісно! І ви натякаєте, що правду можна дізнатися лиш по смерті? А ще кажуть, що мене зрозуміти важко, коли говорю, – буркнула невдоволено Мальва. Світи завжди розмовляли натяками, уже мала б до цього звикнути.

– Тобто? – не второпала сказаного Ягілка.

– Та нічого-нічого, не партеся, тобто не переймайтеся, – відразу поправила себе і додала: – З човном усе зрозуміло, то човен-невидимка. А з тим, хто переправляє, як бути? Харона ви не знаєте. Отже, ви це робите, так? Чи не ви переправляєте душі через річку в інший світ?

Ягілка уважно вивчала Мальву. Важко їй буде з тою дівкою. Питає забагато.

– Можливо. Усе залежить від того, кого доводиться переправляти.

– О, так. І якщо я запитаю, кого переправляєте ви, а кого «хтось» і хто є тим «хтосем», ви, звичайно, не відповісте і скажете, що мені спочатку потрібно стати мертвою, щоб на власні очі побачити це, так? – Ягілка мовчала. Мальва продовжувала: – І, очевидно, що, коли я запитаю, яку плату за те, щоб переправитися, має дати мандрівник, ви також не відповісте?

– Чому ж? Відповім. Плата звичайна – совість.

– Як це? – не зрозуміла Мальва.

– А так це. – Ягілка уважно дивилася в очі Мальви, наче щось для себе вирішувала. Тоді посміхнулася і додала: – Дівчино, забагато знати шкідливо для здоров'я. Давай домовимось: деякі запитання краще залишити на потім, сама отримаєш відповіді, коли стане на порі. От зараз у твоїх очах читаю ще кілька запитань. Наприклад, чим відрізняється оця Мертва річка від Мертвої річки світу твого батька, так?

Мальва ствердно кивнула.

– Мертва вода буває різною. Та, що витікає з джерела Чорнобогового, геть інша. Тобі вона зовсім не шкодить. Від неї тобі нічого не буде, бо у твоїх жилах тече темна кров. Ти від тої води не помреш. Але якщо смертний скуштує хоч краплю води з Чорнобогового джерела чи тваринка або рослинка нею вмиються, то загинуть одразу, якщо, звісно, не скропити їх живою водою. Тому й вважають воду з Чорнобогового джерела Мертвою.

– Отже, це вона вбила все живе, що колись мешкало в річці, яка протікає Темним світом? Але чому тоді ця вода, тобто вода з вашої Мертвої річки, може вбити темного, якщо Чорнобогова Мертва вода йому не шкодить?

– Якщо моєї Мертвої води не пити, то ніц тобі не станеться. Ти ж сама щойно пересвідчилася. А щодо води з Чорнобогового джерела, то... Це дуже довга історія, дівчино. Світ Відтіні не завжди був Темним світом. Колись у ньому мешкали доволі симпатичні та приємні створіння. І жодного темного, уявляєш? І джерела Чорнобогового там не було. До речі, досі, за старим звичаєм, Мертву річку у світі Відтіні називають Забутою-Незгаданою. Я так розумію, тобі про це ніхто не розповідав?

Мальва заперечливо закивала.

– І це нормально, бо це не зовсім та історія, якою можна хвалитися. Якщо захочеш, то я тобі розповім її. Історію загибелі світу Русалій. Але не зараз. Гаразд? Ти ж тут не лишень для того, щоб запитувати та слухати історії, правда? – Ягілка привітно всміхалася.

Мальва кивнула. Вона справді тут не для цього. Пес заклично гавкнув. Мальва перевела очі на собаку. І від подиву їй ледве не відібрало дар мови. Пес, який зовнішньо дуже був схожий на вовка, мав крила. Вона спочатку їх не зауважила, бо вони були прозорими і складеними, а зараз тріпотіли над його спиною вітрилами.

– Ого! Який красень! Крилатий собацюрка! – Мальва від захвату заплескала в долоні, наче маленя. Їй не здавалося, пес і справді до неї доброзичливо посміхався.

– Що ого? – Ягілка здивовано звела вгору брови. – Я ж тобі казала – це Симаргл. Крилатий пес. Невже Тестаменту не читала?

Тут Мальва враз згадала і Тестамент, і малюнок з тієї книжки, де був зображений собака з крилами. На малюнку він стояв поруч Числобога.

– А можна його погладити? – Мальва запитала швидше для годиться, бо відразу ж підійшла до собаки та погладила того по голові.

Симаргл не опирався, тільки крила на його спині гучніше зашелестіли.

– А що він тут робить? Він з вами живе, так? А чому тоді в Тестаменті він поруч із Числобогом намальований? А може, і Числобог тут живе? Він ваш чоловік, так?

– Числобог тут не живе, і він не мій чоловік, – роздратовано відповідала Ягілка. – Чому ти цього своїх Учителів не запитувала, га? І Симаргл тут не живе. Я ж тобі сказала. Він спостерігає.

– За чим спостерігає? – не вгавала Мальва, чухаючи собаку за вухом. Тому це дуже подобалося, він задоволено закрутив хвостом.

– Не за чим, а за ким? Цього разу, очевидно, за тобою. Зрештою, Симаргла запитай, – не приховуючи роздратування вела далі Ягілка.

– А він відповість? Він і говорити вміє? Ну, Симаргле, друже, скажи, що ти тут робиш? – Мальва зазирнула собаці в очі, той відвернувся. – Не хочеш говорити? Чому?

– Дівчино, агов! Він – собака. Він говорити не вміє. Відчепися від пса.

Мальва стенула плечима і погладила собаку ще раз. Раптом її рука на спині Симаргла намацала щось кругле та тверде. То був банальний кліщ, який учепився в бідолашного песика та спивав з нього кров.

– Ну, що ще? – Ягілці вривався терпець.

– У нього кліщ, допоможіть витягнути. То така зараза, що не приведи господи...

Ягілка у відповідь навіть не ворухнулася, закотивши очі.

– Він його не з'їсть. Симаргл дасть тому раду. А нам з тобою час. Чуєш?

Мальва махнула на Ягілку рукою, узялася за поділ своєї потріпанної сорочки, витягнула з неї нитку, закрутила петельку навколо того місця, де сидів кліщ, якомога ближче до шкіри собаки, а потім різко потягнула.

– Готово! – радісно заплескала в долоні. Поділ її спідниці ще був трохи мокрий від стояння в Мертвій річці. Мальва, не роздумуючи, увірвала кусень мокрої тканини і протерла ним місце укусу. Рана загоїлася.

– Усьо. Мій хороший, красунчик-сіроманчик, – погладила собаку по спині. Той із вдячністю лизнув Мальві руку, замахав щасливо хвостом і побіг поміж травами, весело тріпочучи прозорими крилами.

– Телячі ніжності, – невдоволено промовила Ягілка. – Тепер, я гадаю, ми можемо врешті рухатися? Зараз ми з тобою трішки помандруємо. Заплющ очі.

– Для чого? – здивувалася Мальва.

– Заплющ очі. Я тебе не з'їм. Хоч бажання таке щойно з'явилося. Та я Леду дещо пообіцяла. Ну! Заплющ!

Ягілка м'яко долонею прикрила очі Мальви. Та вперто не погоджувалася їх закривати. У вухах засвистіло, в очах замиготіло. Це тривало лишень мить, і коли все припинилося, вона зрозуміла – усе довкола змінилося.

Вони з Ягілкою опинилися в лісі. Високий частокіл відгороджував дерев'яну хатину від густого дрімучого лісу. Ліс був дуже старий, дерева похмурі та напівсухі. Мальві навіть здалося, що вони зловісно спостерігають за нею лихими очима трухлявих дупел.

– Моторошно? – запитала Ягілка, бачачи, як Мальва хмуриється. – Невже того, хто побував біля капища Чорнобога та має за друзів проклятих, можна чимсь налякати?

Мальва буркнула:

– А хто тут злякався? Просто навіть біля Мертвої річки було набагато затишніше, ніж тут. Даруйте, шановна пані, але кажу те, що думаю.

– Біля Мертвої річки, може, і затишніше, але точно не безпечніше. Запевняю тебе. Змії річку стережуть від зазіхання чужинців. Щастя твоє, що ти з кручі впала на пісочок, а не стежкою спустилася. Інакше б – не дійшла. Назад, коли вертала, я змії стримувала. Мають вони когось слухати, правда? Ця вода зцілює, вона гоїть усі на світі рани. Крім душевних. Вона їх тільки загострює. Ти ж ледве не напилася води. Якби я тебе не застерегла, то... Ти була б уже мертвою... Маєш рану якусь усередині, дівко, тому тебе тими світами так кидає. Не питайму яку. Захочеш – скажеш, не захочеш – переживу.

Мальва мовчала, продовжуючи похмуро, спідлоба роздивлятися все довкола. Підійшла ближче до частоколу і сторопіла. На частоколі людські черепи висять, наче глечики. Вона спочатку й подумала, що то гладушки череп'яні, правда, трохи дивних форм. Аж ковтнула слину. Точно як у казці. Перевела очі на ворота. Ага, як і належить, із людських кісток. Ягілка провела по них пальцями, і вони, жалісно заквиливши, відчинилися. І вже далі нічому не дивувалася Мальва: ані хатинці на курячих ніжках, ані чорному коту з червоними очима, який сидів на криниці та невдоволено шипів на Мальву.

Ягілка шикнула на нього, і той наче заспокоївся, навіть приліг, скрутившись клубочком та продовжуючи одним оком стежити за Мальвою.

Мальва перевела очі на Ягілку і... Отетеріла ще раз. Та, щойно переступивши межу лісу та подвір'я, змінилася до непізнаності. Біле вбрання перетворилося на старе лахміття, усе в дірках та латках, біла хустина стала чорною... Та найбільше вразила Мальву переміна в зовнішності Ягілки. Ніс довгий і гачкуватий, очі банькаті та вицвілі майже до білого. Сиві пасма волосся стирчать з-під чорного очіпка. Постать крива та згорблена. У лівій руці Ягілки – палка-кривулька, на яку вона опиралася, шкутильгаючи. Ліва рука та ліва нога – кістяні. От тобі й красуня. Справжня Баба Яга – Кістяна Нога.

Мальва ледве стримала крик. Виходить, Лед та казки казали правду?

Яга, задоволено і зловтішно посміхнулася, бачачи перемену в Мальві. Але Мальва не злякалася. То був не страх, а звичайна огида, яку можна порівняти з тим, як на твоїх очах прекрасна квітка враз перетворюється на гнилу бадилляку. Очевидно, Ягілка вже звикла до такої поведінки з боку гостей, бо, нічого не пояснюючи, продовжувала знайомити Мальву зі своїм світом:

– Зараз починається справжнє Порубіжжя, дівчино, без прикрас. Порубіжжя, як я вже казала, – це межа між світами. Тут легко думається про те, що було спочатку, й про те, що стане в кінці. Тут легко з'єднати два потрібних тобі світи однією ниткою й правильно вибрати дорогу. Живі сюди ніколи не приходять просто так, у гості, лишень коли їм від мене чогось треба. Мертві тут майже ніколи не затримуються. Іноді, правда, деякі і з Нави сюди ненадовго вертають. Переважно ті, кому не дають спокою недовершені при житті справи. І тому, заходячи через оці ворота з людських кісток та черепів, слід пам'ятати, що ніхто не вічний, що всі живі – лишень мандрівничі, котрі від колиски починають йти дорогою смерті.

– І ви допомагаєте і живим, і мертвим? Так?

– По можливості. Це ж Порубіжжя. Світ обмежених можливостей. Просто час від часу слід нагадувати їй мертвим, що смерть – це не назавжди, що настане час, і вони вертатимуть зворотним шляхом, від смерті й до народження у Явному світі. Порубіжжя єднає ці дороги там, де часу не існує. У Порубіжжі не можна ані народитися, ані не переродитися, ані померти.

– Хм... Філософія. А ось черепи на частоколі довкола хати і ворота з кісток, цей... справжні? Тобто зі справжніх той... – зашпорталася на словах Мальва. Перевела подих: – Скільки ж людей з плоті й крові треба було вкатрупити, щоби таке сотворити? Ціле військо? То ви приносите людей у жертву, так? І це вже не філософія, а світогляд! Ви поклоняєтеся Чорнобогу? А де ваш жертovníк?

Мальва з огидою морщить носа. Пусті очниці черепів – наче відкриті пащі болю.

Зморшки на обличчі Яги розгладжуються. Зараз бабуся засміється і покаже Мальві свого беззубого рота. І обов'язково, за законами готики, з рота буде смердіти гидотно-солодкавим запахом. Кажуть, так пахне в трупарні. А потім... зачнуть з ям, де колись були зуби, вилазити на світ чорні хробачки та личинки мух. Мальва скривилася бридливо в такому передчутті.

Звісно, Ягілка не розчаровує Мальву і щириться трохи беззубою, але досить стриманою посмішкою. З рота в неї, на щастя, не смердить і нічого не вилазить з тих місць, де колись були зуби.

– Символи смерті та забуття прикрашають шати Порубіжжя. Вони нанесені на його тіло. Поглянеш в очниці черепа, і вони розкажуть тобі про того, хто без дозволу сюди заявився, і про те, що життя його завершилося недолею. Це останки тих смертних, які без погодження зі мною увійшли до Порубіжжя та хотіли дістатися до Мертвої води. У кожного з них були лихі наміри. Мертва вода не для розваги. Зрештою, доволі банальна істина: не можна брати чужого без дозволу. А якщо навіть тобі дозволено, то плати.

– Виходить, то не ви їх того... убили? Це змії їх так, е-е-е-е того?! – Мальва тепер розуміла, що кістки та черепи – це єдине, що залишилося від тих відчайдухів, які захотіли дармової Мертвої води чи, може, ще чого, що вже, напевне, тут теж є.

– Це доволі бридка пригода. І розповідати її не випадає молодим дівчатам. Краще ходімо повечеряємо та поп'ємо лісового нектару. Можливо, я тобі дещо розповім. А ти мені чесно зізнаєшся, що ти в Порубіжжі забула і чим платитимеш за послуги, гаразд?

– За які-такі послуги платити? Я, здається, не зовсім вас розумію, – трохи налякано перепитала Мальва, стараючись не дуже приглядатися до потворної мармизи жінки.

Яга криво посміхнулася у відповідь, урочисто тричі плеснула в долоні. Тим часом головою Мальви прошмигнули слова: «Хатинко, хатинко, ану ж бо, рідненька, повернися до лісу задом, а до нас дверима...» І наче в казці чи старому, як світ, мультику, хатка на курячих ніжках зачала повертатися.

«Ніяких квітників з мальвами, – сумно про себе констатувала Мальва. – Ну, Лед, ну, приколіст. Мальви й огидні черепи – гарне товариство. Таки добре, що клумби тут немає».

3. Ми з тобою діти одного світу

Остап з Дужем ще завидна встигли пройтися світом неврів. Мирослад вирішив улаштувати хлопцям не просто ознайомлювальну мандрівку, а цікаве випробування. Поки Учитель Посолонь з великою Марою складала план, як допомогти світу Білих Вурдалаків ліквідувати наслідки нападу Стрибога та його вітрів, сам Стрибог якось несподівано відступив. І, на щастя, не встиг випалити весь світ неврів. Остап не вірив, що з'ява Посолоня та Мари

зупинили його. Тоді що чи хто? Хлопець не розпитував. Лишень робив висновки з почутих розмов. Здається, тут справа в Мальві, яка втекла з Темного світу.

Мирослад з хлопцями йшли лісом. Ліс був доглянутий і з вигляду молодий та дужий. Постраждав від холоду та вогню лишень праліс. Сіра завіса з диму та гару вперто висіла над ним. Нехай і не така густа, як раніше, коли хлопці вперше її побачили. Стало зрозуміло: у пралісі досі щось горить. Сили Перуна поки зв'язані, а Посолонь самостійно не міг ліквідувати наслідки стихій швидко і аж у таких розмірах. Майже всі доступні хмари були виснажені Стрибогом, а їхні потуги використано та скинуто додолу. Частина пралісу затоплена, і з цим теж потрібно було давати раду.

Мирослад щось бубонів собі під ніс. Остап із Дужем мовчки йшли слідком, не дуже прислухаючись до того бурчання. Звісно, бубоніти було чого. Непрохані гості увірвалися в такий досконалий у своїй первозданності світ та накоїли в ньому безладу. Утім, можливо, це було і не звичайне невдоволене бубоніння, а лікувальні замовляння, які мали зцілити поранений світ неврів.

У молодому лісі було чудово: радісно перегукувалося птаство, тепле літнє повітря пестили духм'яні пахощі. Гуділи бджоли, кудись поспішали джмелі, тріпали кольоровими крильцями красені метелики та барвисті бабки, у мурашниках копошилися мурахи. Життя тривало, природа сама себе відновлювала, і Остап знав: зі світом неврів усе буде гаразд, бо стільки потуги та живих соків закладено в цій землі, у повітрі, у деревах, у травах, у небі, що відновитися вдасться і без додаткового втручання.

Дерева в лісі росли настільки густо, що поміж кронами заледве проглядалося блакитне небо та вгадувалося сонячне проміння по блукаючих клаптиках світла, котрі мандрували листочками та гілляччям у верховітті, досить кволо опускаючись додолу. Час від часу зустрічалися великі галявини бурелому, які доводилося обходити. Остап уважно та з повагою спостерігав за тим, як упевнено рухається його дідусь лісом. Навмання знаходив лишень йому відомі стежечки, геть непомітні в одноманітному для незнаючого ока краєвиді. Остап скосив очі на Дужа. Той важко дихав, ноги в нього кровили. Він не мав такого досвіду ходіння босоніж, як Остап.

Неподалік текла річка, до вуха долітало її наполегливе та рішуче жебоніння. Мирослад, передбачаючи запитання щодо неї, перестав бубоніти собі під ніс та кинув недбало через плече:

– Річка поруч. Зветься Стохід. Чому така назва? Скажу! Назва така, бо сто джерел вливають у неї свої води. Річка невелика, але багата на рибу, на раків та різну потрібну живність. Непотрібної живності в природі не існує. Запам'ятайте це! З річкою обов'язково ближче спізнаєтеся, по-іншому бути не може. А зараз... А зараз, хлопаки, вбирайте в себе цілюще повітря світу неврів та старайтеся бути чемними. Не повторюйте чужих помилок. Наприклад, помилок вашої Учительки Птахи.

Несподівано Мирослад став наче вкопаний. Розвернувся до хлопців. Ті також зупинилися та втупилися в чоловіка.

– Цікаво-цікаво, – зловтішно обізвався задоволений почутим Дуж. – І яких таких помилок накоїла наша досконала Птаха? Завжди перша в усьому, завжди найкраща. Невже, Учителю Миросладе, вона тут добряче накапостила?

Учитель Мирослад, здавалося, пустив повз вуха запитання Дужа, тому що заговорив геть про інше і доволі офіційним тоном:

– Дорогі мої учні! За кілька десятків метрів почнеться болото. Прохання бути особливо пильними. Я йтиму повільніше, щоб ви встигали. За мною рухатиметься Остап. Остапе, маєш уважно ступати в мої сліди. Ані півсліду вбік! Це розуміло, так? Дуже, ти йтимеш за Остапом. І не думай дорогою гав ловити чи стріляти очима горобців. Чув? Твоя мати мене попередила про твою неухажність. Розпустили тебе батьки. Ну, нічого, я з тебе дурощі

швидко виб'ю. І найважливіше: дурних запитань не ставити, відповідати чітко та коротко, а не запитанням на запитання. Второпали?

Остап закивав ствердно. Дуж хотів щось сказати, та Мирослад випередив його. Він нахилився над хлопцем, різким рухом приклав долоню йому до рота, наблизивши впритул своє обличчя до його:

– Без потреби не пашталякати! Збагнув? Якщо так, то лишень кивни, і я опушу руку. Ну?

Дуж густо закліпав сірими маленькими оченятами, аж сльози на них набігли, та часто-часто закивав.

Мирослад відняв руку від його обличчя. Випростався.

– Тут була вже одна. Ослуhalася. Квіточку лілеї захотілося їй зірвати, бач. Ледь не втопилася. А ти її тут садила, щоб зривати?

– Ги-ги, – загіготів Дуж. – Це ви зараз про Птаху?

– Що? Ану цить, капосне, – гаркнув сердито Мирослад. – Ще раз якусь дурницю бовкнеш, то втоплю в болоті. Вона тобі не Птаха, телепню. Вона велика безсмертна. А тобі ще до її рівня плазувати й плазувати. Якщо тебе Мара Перемінником й нагородила, то це ще ніц не означає. Принаймні тут, у світі неврів. Зрозумів? Повторюю для недалеких ще раз! У нас не заведено багато гомоніти. Лишень уважно слухати і виконувати настанови Учителя. Без дозволу нічого не чіпати, навіть на чверть кроку вліво чи вправо від мене не відходити. Квіти не рвати, траву без потреби не топтати, ходити обачно та тихо. Тут усе живе довкола: і в землі, і у воді, і в небесах мешкають творіння божі.

Мирослад грізно дивився на Дужа. Той його явно дратував.

– Запам'ятай, матолку! У світі смертних неврів ти стаєш також смертним. Забудь тут про свою вищість, і про Перемінника, і про таточка з мамкою забудь. Тут я тобі і Перемінник, і татко, і дві мамки вкупі. Невридія невігластва не пробає. У нас діє найважливіший із законів – химородництво природи. Це єдність усього живого і неживого також. Бо й камінь – носій духу. Так вважають неври. І не сперечайся, поки не отримаєш відповідь. Закарбуй на своєму безсмертному носі: тут ти без моєї допомоги та без допомоги мешканців Невридії мертвяк. Отож, невдахо, наразі ти просто муха, що заплуталася в тенетах павука. Чув?

Мирослад перевів очі на ноги Дужа. Бо той стояв, утупившись у них. З ним ще ніколи ніхто так зневажливо не розмовляв. Боліли ноги, боліло все тіло, шуміло в голові. Мирослад недобре вишкірився. О, він не стане нікого жаліти! Тим паче, оцього невдахи. Роздряпані до крові та розпухлі ноги юнака – то найменший з тих негараздів, які незабаром упадуть на голову незрілого духу. Сердито гаркнув:

– Не смій скиглити, хлопаку, що тобі ноги болять. Мені от душа болить, коли дивлюся на таке нездарисько, як ти. І що мені робити, скажи? Терплю. І ти терпи. За мною!

Мирослад розвернувся і пішов уперед. Його полотняна сорочка миготіла білим пелюстям між зеленими кущами, високими деревами. Дуж насупився і, врешті, надовго вмовк. А ґрунт під ногами тим часом зробився м'яким, наче тісто.

Краєвид довкола змінився. Ліворуч відкривалося плесо річки. Стохід тут був повноводим та дуже спокійним. По ньому плавали дикі качки різних мастей, і чорні лебеді, і білі лебеді. Мирослад рухався неквапно, але не настільки, щоб можна було ненадовго зупинитись та помилуватися краєвидами.

І враз Миросладова дорога повела їх майже серединою водойми. Справа та зліва відкривалося широке вологе безмежжя, а вони йшли ледь помітною смужкою суші, котру вкривала тонким шаром вода. Чап-чалап під ногами. Праворуч бобри щось там будують. Чап-чалап – ліворуч неймовірно красиві та граційні трясогузки... Остап тепер розумів, чому Мирослад наполягав на мовчанці: він хотів, щоб вони менше марнували сили на розмови і

змогли швидше увійти у його світ. Бо слова майже завжди недоречні, коли мусить говорити серце.

Свій дух мають і ліси, і води, і небо. І власну мову теж. Так казала Птаха. Остап уважно слухав мову світу неврів. Вона була геть іншою. Не такою, як у Яровороті, не такою, як у тих світах, де він уже побував. Він слухав мелодію свого серця, яке билось в грудях не сполоханою пташкою, а радісно, майже щасливо тріпотіло. Він нарешті був удома. Він не відчував таких емоцій ніколи, навіть коли закохався. Бо це було цілком інше почуття. Навернення до себе, справжнього. У світі Замерзлого Сонця його серце перетворювалося на замерзлий світ його матері, майже зупинялося. А тут... Це був рай, його батьківщина, його рідна земля. ЙОГО.

І Остап заплакав. Він повернувся додому. Сльози котилися його лицем, і тільки сонце могло бачити ті сльози. Тільки Дажбог міг витерти їх. Але він не поспішав цього робити. Деякі сльози мусять бути випланими, щоб серце мало змогу відкритися. Остап відчув, як з очей, з вух, з його чола, з усього його тіла сповзає дотолу якась дивна млість та полуда. Почувався наядою, котра скидала одягу для того, щоб перетворитися з підводного нещасного непривабливого хробачка на прекрасне летюче створіння. Скільки таких одяг йому доведеться скинути? Але твердо тепер був переконаний – він удома і він, не вагаючись, це робитиме, бо тут не судитимуть, а допомагатимуть, не сміятимуться, а підбадьорять, не знущатимуться з помилок, а покажуть, як виправити. Добре, що ані Мирослад, котрий йшов попереду, і Остап бачив тільки його потилицю, ані Дуж, який гучно сопів за спиною та був зайнятий власними невеселими думками, не бачать його сліз. Це сльози очищення, і вони не для огляду.

Справа від стежки розгорталося розцяцьковане білими лілеями плесо. Остап посміхнувся. Можливо, тут оступилася Птаха та ледве не втонула в болоті. І це мало змінити її, зробити ліпшою. Якщо не найліпшою. Бо ця стежина життя, якою веде їх Мирослад, не проста. Ти її не запам'ятаєш, вона змінює час від часу свій напрямок. Її потрібно відчувати, як усе в цьому світі. Зрештою, як усе у всіх світах. Відчувати серцем. Остап ще не вмів. Знання відкривалося йому, але знання – це ще не все. Мало знати, потрібно вміти. І він цього прагнув усією душею. Тепер знав – він нічим не гірший від Мальви. Він їй рівня. Він один з них. З безсмертних.

Раптом за спиною натужно та жалісливо завив Дуж. Остап обернувся та обімлів. Дуж, з вираженими очима і зі страшним переляком у них, стояв непорушно і гидливо морщився. Усі його видимі частини тіла були рясно вкриті п'явками. П'явки були навіть у вухах. Масні, розкішні, чорні.

– Е-е-е-е-е, – Дуж гидливо скидав їх рукою дотолу, натомість на місці тих, котрі падали у воду, дивним чином з'являлися нові.

– Ану припини, довбню, махати руками. Не кричи і не ворущись, а то вони тебе з'їдять, – обіззався Мирослад. Остап не озирався на його голос, однак почув у ньому іронічні нотки. Той жартував. Дуж Миросладу геть не подобався. А Остап усе більше й більше жалів хлопця.

– Хм, уперше таке бачу, – вів далі Мирослад. – Дивина та й годі. Досі ніхто з моїх учнів не мав такої шаленої прихильності п'явок. Вони від плавнів за нами женуться. Сміхота. Тут, на сонці, вони просто не водяться. П'явки чомусь вважають тебе, Дуже, ворогом. Ти для них жертва. А знаєте, хлопці, які вони цікаві та унікальні? П'явки можуть довго переслідувати свою жертву за запахом. Саме завдяки такому заохоченню п'явки можуть обходитися без їжі майже шість місяців. Присутність ворога стимулює їх до виживання.

Мирослад спритно обійшов Остапа і зовсім не провалився під воду. За мить опинився біля Дужа. Зірвав з-під його ока дуже масну п'явку та майже радісно повідомив:

– Рот п'явки має три щелепи і триста зубів, які з легкістю впиваються в шкіру, а завдяки еластичній будові свого тіла під час їди п'явка здатна збільшуватися в розмірі аж уп'ятеро. Взагалі-то, хлопаки, п'явка – ненажерливий хижак. І харчується, крім крові Дужа, різноманітними дрібними тваринами: молюсками, личинками комах, хробаками, мальками риб, пуголовками. П'явка розмножується у віці трьох років. Запліднені яйця вона відкладає десь приблизно у вісім коконів, у кожному з яких міститься близько тридцяти яєць. Кокони поміщаються у вологу землю біля води. Зародки розвиваються в коконах протягом тридцяти днів і залишають їх уже цілком сформованими. Ти таки їм гарно смакуєш, Дуже!

– Навіщо ви це все нам розказуєте? Заберіть їх негайно з мене, будь ласочка, – благально зашепотів Дуж, пам'ятаючи застереження гучно не розмовляти.

– Навіть не подумаю, – задоволено заявив Мирослад. – Це дуже корисно. У твоїх жилах, Дуже, очевидно, тече якась геть паскудна кров. П'явки світу неврів це відчули. Ти ворог і чужак для цього світу. То вони тобі трохи кров почистять. Голодна п'явка висмоктує «стару» кров, так що свіжа кров, збагачена повітрям світу неврів, надходитиме у твоє тіло, аж поки воно остаточно не очиститься.

– Е-е-е-е, і як довго мене очищатимуть? – нещасний Дуж майже плакав.

– Ну-у-у, – Мирослад вдав, що замислився, наче щось важливе згадував. – Може, тиждень, може, два. А мо', й місяць... Залежить від ступеня твоєї засміченості.

Мирослад ледве стримувався, щоб не зареготати. А бідний Дуж просто вірив у все, що йому казали.

– От доберемося до суходолу, а там подивимося, що можна зробити. Отож рухайся повільно, не сіпайся, бо вони тобі всю кров вип'ють і ти просто не дійдеш.

– Я не хочу. Я не можу. Я хочу додому. До мами і до тата, – уже не шепотів, а плаксиво підвивав Дуж.

– О, нарешті, чарівні слова. – Мирослад підморгнув Остапу. – А я з твоєю мамою побився об заклад. Вона мене запевняла, що ти взагалі не проситимешся додому, бо досталиха мужнім вдався.

– Ви це навмисно. Ви до мене чіпляєтеся. Так нечесно. Ви самі намовили цих потвор. Чого ваші п'явки не займають Остапа, цього смертного нездару? – Дуж принизливо заскиглив. – Зніміть з мене кровожерців. Я хочу додому, до Яровороту.

– Хм, – вдавано сумно промовляв Мирослад. – На жаль, не можу назад тебе вернути. Ти пройшов через ворота, які впустили тебе за умови, що ти навчишся мистецтва перевертництва. Інакше – будеш тут вічно кукурікати та п'явок годувати. До речі, непогане призначення для безсмертного. Пастуха п'явок у нас досі не було. І ще одне. До Остапа не чіплятися. Він, на відміну від тебе, чемно мовчить і не скиглить.

Мирослад скуйовдив Остапові чуба.

– Ну шо, хлопаку, пішли. А це нездарисько як собі хоче – або лишається на болоті, або хай за нами йде, якщо не боїться спливити кров'ю.

– Я, я, я... – Дуж плакав. Сльози горохом котили його обличчям, і Остап ураз помітив, що в тих місцях, де вони зачіпали п'явок, ті самі собою відвалювалися і падали у воду.

Остап рішуче кинувся до хлопця. Відірвав кусень своєї сорочки, намочив у воді, тоді витер нею сльози Дужа та заходився активно скидати з його тіла набридливих п'явок. Ті без зусиль відпадали від тіла хлопця та зникали у воді, не повертаючись. Дуж умовк, перелякано спостерігаючи за діями Остапа. Коли всі п'явки були відчищені, Остап тицьнув у руки Дужеві мокро шмат у і сказав:

– Щойно знову полізуть, скидай нею. Твої сльози – то наче протиотрута. П'явки світу неврів чомусь бояться твоїх сліз.

Дуж у відповідь лишень закивав.

Остап повернувся в бік Мирослада. Той неквапом рухався вперед. Хлопець не став його гукати та просити, щоб зачекав. Він не розумів жорстокості діда. Чому він так? У чому завинив Дуж? Невже він не знав про те, як діють сльози? Чи це урок на уважність?

Остап зачекав, коли Дуж отямиться. Спитав, чи може йти. Той знову ствердно закивав. І тільки тоді Остап рушив уперед. Він легко міг схибити і звернути не туди. Спина Мирослада бовваніла попереду, дід ішов вимірним упевненим кроком. Остап з Дужем не встигали. У Дужа досі тремтіли ноги. І Остап, здебільшого інтуїтивно слухаючи себе, долав болото та вибирав напрям руху.

Йшов, орієнтуючись на спину Мирослада. Той не озирався. Невже образився на онука, котрий пожалів Дужа?

Остап увесь спітнів від напруження. Здавалося, що з вух от-от повалить пара. Усередині все наче палахкотіло. Слухав звуки, читав знаки на воді.

А довкола сердито булькало та крехтіло. Кожен звук упивався масною п'явкою в розум. Наблизився до верболозу, що праворуч від стежки. Зламав суху гілку і час від часу тикав нею перед собою, перевіряючи про всяк випадок інтуїтивно обраний шлях.

Плавню ступав з горбка на горбок, ставлячи ногу в центр купини та спираючись на палку. Ще одну виламав і дав Дужу. Той тільки кивнув розуміюче. Говорити й справді геть не хотілося і, зрештою, не мав права, бо слухав зараз мову болота.

А потім ішли хистким ґрунтом дрібними кроками без затримок. Спина Мирослада вже не маячила попереду. Вони безнадійно відстали.

І Остап розумів, що це його перший урок у світі невірв. Урок на уважність та на везіння.

Старався уникати яскравих зелених плям на болоті. Відчував: під ними заховані водяні «вікна». Бо де більша зелень, там і більше води. Згадував, як рухався Мирослад. Він уникав і ділянок зовсім без рослинності та мочарів, що виглядали як милі зелені галявинки поміж деревами. «Під тонким шаром моху чи трави може бути трясовинне озеро, – бубонів собі під ніс Мирослад, а Остап то добре чув. – У ньому – вірна смерть. І якщо зробив крок, а земля одразу ж наче пішла хвилями або ж довкола ступні починає швидко збиратися вода, то втікай – це сплавина. Обережно, але швидко забирайся з неї. Прохідне ж болото густо вкрите травою з осокою та мохом, має трохи сосон». Остап хвалив себе за те, що вмів слухати. Болото було прохідне.

Нарешті вибралися. Остап озирнувся на Дужа. Той важко дихав, але був живий, і переляк від п'явок майже минувся. Ледве не подякував йому за те, що не стогнав дорогою, не скиглив, дав можливість Остапу зосередитися та вивести їх з болота.

– Пити хочу, – сказав Дуж. Нахилився над болотом, зачерпнув в одному з мочарів води, обтер тіло, голову, намочив обличчя.

Остап мовчки спостерігав за діями товариша по нещастю, обдумуючи, як далі діяти. За болотом починався ліс. А в ньому легко загубитися, бо там напрямки й орієнтири у вигляді білої сорочки Мирослада будуть відсутні.

Дуж випростався і... На його сполотнілому обличчі нізвідки взялася печать жаху. Губи тремтіли, очі по вінця заповнили страх. Дуж дивився на когось чи на щось за спиною Остапа.

Остап обережно розвернувся. Неподалік, під кущем бузини, стояв великий сірий пес і незадоволено шкірив на них зуби. Остап уважно придивився до звіра. То була вовчиця. Він стільки разів ходив на полювання зі Стрибом, що вже добре вивчив усі звички звірів та легко розрізняв їхню манеру рухатися чи міг передбачувати їхні плани.

Згадав слова Стриба: «Вовк – ідеальний сім'янин: не влаштовує скандалів, не ходить наліво, не заводить собі молоденьку вовчицю, усю здобич приносить у сім'ю. Дуже любить своїх дітей. Про вовчат зазвичай піклуються не тільки батьки, а й уся зграя. Свої почуття передає за допомогою міміки і рухів тіла. Те, як вовк тримає хвоста, свідчить про його домінування в зграї. Ватажок має високо піднятий хвіст, його „піддані“ – опущений, а ті, хто

стоять на найнижчому щаблі у вовчій сім'ї, підбирають хвоста. Хвіст потрібен вовку і для того, щоб висловлювати свої почуття. Якщо хвіст задертий і його кінчик трохи зігнутий, це означає, що вовк цілком упевнений у собі. У дружньо налаштованого вовка хвіст опущений, але кінчик його дивиться вгору. Вовк з підібганим хвостом або чогось боїться, або так повідомляє про свою симпатію».

Вовчиця мала хвіст задертий догори, з трохи зігнутим кінчиком. Вона була впевнена в собі. Остап і сам не знає, що тоді з ним сталося. Діяв інстинктивно. Рішуче попрямував до вовчиці. Став перед нею навколішки, зазирнув в очі. Погляди схрестилися. Старався передати їй власні думки, сказати, що вони не вороги, просто заблукали, і просив допомоги, просив упустити до лісу, просив дати можливість вибратися живими і, якщо її ласка, не шкодити подорожнім, які глибоко шанують світ неврів.

І сталося диво. Вовчиця опустила хвоста. Замружилася. Остап обережно погладив її по голові. Вона поклала лапу йому на руку. Тицьнула носом.

Краєм ока побачив, як Дуж, блідий та переляканий, ледве не знепритомнів від побаченого.

Вовчиця розплющила очі, трохи спантеличено глипнула в бік Дужа, тоді розвернулася та рушила в гліб лісу. Остап махнув рукою до Дужа, кличучи того за собою.

Вовчиця бігла попереду, показуючи їм дорогу. Часом зупинялася, нюхала повітря чи озиралася, перевіряючи, встигають за нею люди чи ні, а тоді знову продовжувала бігти. На широкій галявині зупинилася. Сіла, повернула голову в бік високого схилу, зарослого травою. Схоже, вказувала на те, що вони прийшли. Остап повторив свій попередній ритуал. Став навколішки перед вовчицею, зазирнув в очі, подякував від щирого серця, посміхнувся їй, вона кивнула, понюхала руку і, не озираючись, подалася у своїх справах, не звертаючи жодної уваги на Дужа.

А Дуж тим часом, приголомшений усім, що трапилося, наблизився впритул до Остапа, розвернувшись до себе, схопив за плечі, затрусив:

– Що це було, Остапе? Ти розмовляв з вовком. Я сам бачив. Звідки ти знаєш їхню мову? Хто ти такий насправді? Хто?

Але Остап не встиг відповісти Дужу, бо з-за куща глоду вийшов задоволений та усміхнений Мирослад і неголосно та бадьоро сказав:

– Нічого особливого не трапилося, Дуже. Ти нещодавно обізвав Остапа смертним нездарою, то я повертаю твої слова назад. Остап – син безсмертного, дитина світу Білих Вурдалаків, мій онук, що за правом крові позначений Перемінником. І він нарешті вдома. Остапку, ти чудово впорався з усіма випробуваннями. Я був упевнений, що в тобі є сила. Рідна земля, її кров збудили твої потуги. О! Тобі перевертництво не потрібне. Ти вмєєш говорити з тваринами їхньою мовою. Легко і без зусиль. І навіть більше тобі скажу: вони тебе чують та скоряються. А знаєш чому? Вовки добре відчують людський підступ, злі наміри, навіть якщо їх загорнути в солодкі обіцянки. Але ти інший. Ти – справжній. Ти – частинка твого світу. Для чого тобі перевертництво? Тобі не потрібно міняти подобу, щоб порозумітися з великою та чисельною родиною Творця, ти можеш залишатися у своїй і все добре розуміти. Такий талант серед безсмертних та смертних велика рідкість. Твоя бабуся теж так уміла. Єдина на моїй пам'яті. Це досконалість, онучку.

Остап уважно подивився на Мирослада, свого Учителя та дідуся:

– Ви розкажете мені про неї? Хто вона була і де тепер?

– Розкажу, онучку, обов'язково. І про батька твого теж розповім. Досі вважав його найліпшим своїм учнем, та щось мені здається, що ти його обженеш. До речі. Як один із представників світу неврів, навіть якщо перевертництво тобі не потрібне, ти мусиш пройти вишкіл для ініціації, тобто для посвячення, переходу. А ось ти, Дуже, маєш подумати, поки ми ще не увійшли в Оселище, хто ти тут – учень, котрий має отримати свій тотем, чи людина,

яка хоче чогось більшого. Тобі, хлопче, є куди зростати. Та, на жаль, твої батьки так щільно пригвинтили тебе до себе, що сотворили майже подвиг, віддавши у світ неврів на науку. Думай, хлопче!

Остап сумно посміхався, Дуж перелякано кліпав очима. Одному приємно було слухати слова Мирослада, інший майже нічого не розумів – стрес, жах того, що довкола відбувалося, вибили його з реальності.

Остап думав над почутим. У нього, крім віднайденної сім'ї, знайшлася ще й давня історія його родини, спадкова історія...

– Ну що, хлопаки, рушаємо до Милограда, головного міста світу неврів.

4. Ймення батька Рода

Учителька Птаха одного разу сказала таке: «Найпростіше зазвичай буває найскладнішим для розуміння». Тоді Остап не второпав і маленької крихти з тих слів. Як то найпростіше може здаватися найскладнішим? Тепер він Птаху починав розуміти. Світу неврів, як жодному іншому світу, ідеально пасував такий вислів.

Світ Білих Вурдалаків був доволі простим і тому незбагненим. Жодних матеріальних привілеїв для тих, хто входив до когорти старійшин роду, не існувало. Питається, а для чого тоді старатися увійти в ту когорту? А от старалися і входили зазвичай лишень ті, хто і справді заслуговував. Ані родинні зв'язки, ані підкупи тут не діяли. Жодного натяку на багатство. Питається, де справедливість? І чому той, хто може більше, хто розумніший, спритніший, талановитіший, отримує рівно стільки, скільки йому потрібно для життя і не більше, як і решта мешканців світу неврів? Нікому й на гадку не спадало вважати це несправедливістю. Чому? А тому, що всі завжди отримували найнеобхідніше. Решта не мала значення. У кожного з роду неврів був дах над головою, теплий зручний одяг, смачна поживна їжа на столі. Однак найважливіше таки полягало в іншому: кожен невр мав умиротворення в серці та справдешню віру в справедливість створеного батьком Родом. Бо для чого статки, багатства, розкіш, якщо душа твоя брудна? Неври впевнені в тому, що душа після смерті повертається додому, бо належить вона великому батьку Роду. Тільки чиста душа вільно входить у ворота Вирію. А брудна? Краще того не знати... Брудні душі, вважають неври, вертаються назад і стають андрофагами.

Тіла покійників неври віддавали болоту. Тож і по смерті залишались частинкою рідного світу. Найбільшою ганьбою і прокляттям вважалася смерть від рук андрофагів, людей-звірів, котрі жили поруч. Ті з'їдали тіла своїх ворогів, зрештою, власних немічних батьків теж, вважаючи, що таким чином перебирають на себе їхні знання. А кістки? Усе викидалося в болото, крім черепів. Ті, як високі відзнаки, носив андрофаг із собою. На поясі чи в торбі за плечима.

Про це Остапу та Дужу розповідав Мирослад, коли вони йшли Милоградом. Остап зацікавлено крутив головою, жадібно вловлюючи і запахи, і звуки світу неврів. Це батьківщина його батька і діда, а отже, і його. Прямі, наче стріли, вулички, не те що в Явороті, там вони кругові, а ще – дуже-дуже скромні обійстя. Біленька низенька хатинка, яка, якщо уважно придивитися, побілена лишень з того боку, де двері, поруч, іще нижче, якесь господарське приміщення. Крихітне подвір'я, ним шмигає домашня птиця, дрібні діти та замурані поросля. Над хатинами геть нема димарів. Остап вирішив, що він пізніше запитає Мирослада чому.

Мирослад із задоволенням показував хлопцям, що тут і як. Аби не дуже муляти очі та відволікати мешканців Оселища від роботи, він повів хлопців до свого обійстя. Присадкувата зграбна хатина тулилася до високих смerek лісу. Крихітне подвір'я було обгороджене низьким тином. Стіни хати складені з кругляка, комори і сіней – з брусів. Зовні добротно

побілено тільки стіни тієї частини, яка проглядається з дороги, і, звісно, сіни. Над солом'яною стріхою здіймався комин. Ним і відрізнялася хата Мирослада від решти будиночків в Оселищі. Питання комина ще більше зацікавило Остапа. І він ледве стримався, щоб не зачати розпитувати. Бо до чого тут комин, коли, мабуть, є речі набагато важливіші. І що тоді подумає про нього дідусь Мирослад? Напевне, вважатиме його геть несерйозним. Дідусь оповідає йому про вагомій речі: про батька Рода, про андрофагів, а онук – ляп про комин...

Та Остапа в Мироградї цікавило геть усе. І навіть комин. Він жадібно вбирав у себе нові знання. І зовсім без огиди, на відміну від Дужа. Той переважно мовчав, однак на його обличчі висіла грізна печать вселенської скорботи та невдоволення. Звісно, Мирослад то бачив та робив вигляд, що йому байдуже. Остап завжди спокійно сприймав скромність у побуті. Він легко міг заночувати, при потребі, і під відкритим небом у степу, і в густому дрімучому лісі. Часті «лови вітру» зі Стрибогом привчили його до цього.

На подвір'ї Мирослада росла звичайна трава. Жодних тобі квітників чи бодай грядок перед хатою, як то велось у Яровороті. Трава акуратно скошена. Господарських приміщень поряд не видно. Отже, Мирослад не тримає живності: ні курочок, ні качечок, ні чогось крупнішого.

Майже посеред подвір'я стояла груша, а під нею – невеличкий добротний стіл та зграбна лава. Неподалік – звичайна криниця з журавлем. От і всі особливості обійстя Учителя Мирослада. Дуж невдоволено хмикнув. Невідомо, чого він чекав. Але вже точно не такої бідосі.

Мирослад не зважав. Лишень хитро посміхався в густі вуса. Приязно показав рукою хлопцям на хату, запрошуючи увійти. Зайшли. Спочатку потрапили в крихітні сіни, прибудовані до хати. Сіни теж нічим особливим не вразили. Це була невеличка кімнатка з манюсінким віконечком, крізь яке в приміщення потрапляло світло. Вікно мало тільки раму, без шиби чи ляди, яка б його затуляла. Під вікном стояла лава. На ній – дерев'яне цеберко з водою та дерев'яний кухлик поруч. Мирослад підійшов до відра, зачерпнув води і пожадливо випив усю до краплі. Набрав знову по вінця. Простягнув кухоль хлопцям. Дуж відразу відмовився, гидливо зморщивши носа. Як це пити з чужої посудини? Він цього не розумів. Натомість Остап із задоволенням вицмулив усе. Вода була смачна, навіть трохи солодка. Загрозливо загурчало в животі. І тільки після цього згадав, що за всіма пригодами геть нічого нині не їв. Ще як повечеряв учора. Бо вранці, коли збирався у світ неврїв, так поспішав, що було не до сніданку. Зрештою, навіть якби не поспішав, то навряд чи поїв би. Трохи нервував.

Під лавою стояла невеличка дерев'яна мисчина. У ній, на денці, щось біліло. Учителю Мирослад, очевидно, тримав удома kota.

– А-а-а, це сусідська кицька Мура до мене інколи навідується. – Побачивши здивування на мармизі Остапа, радо відгукнувся Мирослад: – Полює, значиця. Господиня серйозна. Вдома всіх мишей виловила, то за сусідських узялася. А я тільки радий такому товариству. Тому й віконце в мене навстіж, і двері із сіней до хати не зачиняються. Авжеж, і молочко для киці є. І до молочка також припас дещо. Молоко мені два рази на тиждень добрі люди приносять. Молоко смачне, козяче. Захочете, пригощу. А зараз прошу до хати.

Мирослад став на порозі, затуляючи прохід, і скоромовкою заговорив, здіймаючи догори руки:

– Благослови, Свароже-Роде, прожити в цій оселі в молитві та й вдячності твоєму великому лику ночі та дні! Даруй їх ще рівно стільки, стільки ти кожному з нас наміряв. Ласкаво запрошую, дорогі гості!

Говорив це шанобливо, ледь чутно та дуже емоційно. Наче той, кому це адресувалося, уважно його слухав.

Нахилившись, переступив поріг хатини і вже зсередини кинув:

– Заходьте, хлопаки. Чим хата багата, тим і рада!

Першим пірнув услід за Мирославом Дуж, а за ним і Остап.

Вони опинилися в доволі затишній світлиці. Вона чимсь нагадувала Остапу світлицю бабусі Горпини. Не розмірами, бо в Горпини кімната була втричі більша. А налаштуванням, духмяним запахом сіна, чебрецю, м'яти, любистку. Остап розглядався. Досить великі вікна запускали багацько світла. Дивина, але вікна були засклені. То в Невриді є скло? Звідки? Остап задумливо втупився в чисті прозорі шиби. Мирослад перехопив погляд хлопця:

– А це вже моя слабкість, хлопаки. Довго терпів, та не витримав. Називайте, як хочете, але... Ну, не подобаються мені хати з маленьким вікнами і без скляних шиб. Тож інколи ми міняємо хутра цінного звіра на скло. І не тільки на скло, але в межах розумного.

– А де міняєте, і хто міняє, і за скільки? – нахмурився Дуж. Скло таки дуже контрастувало з побутом та укладом життя неврів.

– А це не твого куцого розуму справа, Дуже! Ти в моїй хаті гість, але й гостю тре' честь мати і не пхати свого шмаркатоного носа, куди не просять.

Мирослад невдоволено дивився на Дужа, той його знову роздратував. Очевидно, щоб заспокоїтися, чоловік підійшов до печі. Плеснув рукою по ній:

– Піч – моя гордість. Красуня. Вона обігріває всю хату. І коли починається в Невриді сезон дощів, то від вологості та сирості тільки вона й рятує.

По обидва боки від печі виднілися нещільно причинені двері. Мирослад махнув рукою в бік одних:

– Там – моя кімната. Нічого особливого. Стіл, лежанка. А за дверима, що лівіше, – комора. Отака нехитра господарка у звичайного невра. Ну, що стали? У ногах правди нема. Сідайте, хлопаки, де бачите.

Під вікном стояла лава і стіл. Біля печі – тапчан, укритий старим виляним кожухом зі шкіри якогось звіра. Дуж плюхнувся на тапчан, Остап примостився на лаві. Мирослад витяг з-під столу табуретку та всісся на неї:

– Милоград – одне із найбільших Оселищ світу неврів. Крім нього існує ще шість, схожих за укладом. В Оселищі всі хати однаково скромно обставлені. Ну, ви ж це самі бачите. Більшість часу неври проводять на вулиці в трудах щоденних та праведних. Хата – то сховок для ночівлі, місце, де зберігається сякий-такий нехитрий харч, начиння, одяг. Звісно, найважливішою річчю в хаті є піч. Та ви то вже зрозуміли. Печі виліплюють з глини, димаря вони не мають, тому піч завжди знаходиться праворуч від вхідних дверей. Моя піч особлива. І тому вона не справа від вхідних дверей. А в чому особлива, ану відгадайте?

– Вона має комин, – вихопилося в Остапа.

Мирослад задоволено закивав:

– Таки-так, Остапку. Ну мусить старійшина мати хоч якісь привілеї. До речі, тим моя хата і виділяється з-поміж решти. Третину моєї кімнати займає лежанка для снання. Вона, звичайно, улаштована при тій стіні, де піч. І тепло, і затишно.

– Ми будемо жити з вами в цій хаті і спати на одному лежаку? – запитав стурбований Дуж.

Він уже оговтався від пригод на болоті та від того знання, яке відкрилося йому. І про походження Остапа, і про вміння того вільно ходити болотом, боротися з п'явками та розмовляти з вовками. І тепер дивився на Остапа насторожено.

– Хм, що означає – ми? Ти, Дуже, поки житимеш точно тут. Усе необхідне для життя віднайдеш, якщо захочеш. Розпорядок дня такий: уранці до сходу сонця встаєш, далі – умивання у Стоході. Не тільки писок та вуха мочиш у воді, а вмивання серйозне – усе тіло добре миєш. Бо перед молитвою-подякою Творцеві чистими мають бути як помисли, так і тіло. Потім – щоденна ранкова молитва біля святилища Роду. Ми його минали, хлопаки, коли до мене йшли. Воно якраз у центрі Милограда. Тоді сніданок. А відтак... Заняття. Остап займатиметься в школі, разом з учнями-неврами. У тебе, Дуже, особне навчання. Вчитиму

тебе тільки я. Хоча... Ти будь-якої миті можеш передумати та стати одним з учнів школи переходу. Тебе ніхто поки не квапить. Думай.

– Е-е-е, той... Що означає – встаєш? А ви, Учителю, хіба тут не ночуватимете? – несміливо перепитав Дуж, правою рукою обережно мацаючи те, на чому сидів.

Дуж скривився ще більше. І подушка, і матрац, і, напевне, перина в господі Мирослада були із сіна. Схоже, доведеться спати, як худобині.

– Я? Ги! А що, маленький хлопчик Дужик боїться темряви? – зіронізував Мирослад, спостерігаючи за його реакцією.

– Ні, темряви я точно не боюся, – сердито бовкнув Дуж. – Уже спитати нічого не можна? От ви, Учителю, усе іронізуєте і не цікавитесь нашим здоров'ям. Хоча... Це дуже важливо. Хіба ні? От мені, наприклад, болять нестерпно ноги. Я так багато ніколи босяка не ходив.

І Дуж виставив перед собою напоказ розпухлі в подряпинах та синцях ноги.

– Та тю, які ми ніжні, – без співчуття кинув Мирослад. – Це я маю перейматися твоїми ногами? Болить, то скажи. Ачей, язика тобі п'явки не відкусили. Хоча, шкода, що твій язик-тіпаха при тобі. Менше б дурні молов, якби його позбувся. Онде, під тапчаном, на якому сидиш, стоїть глиняний горнець. У ньому зварена мазюка для таких потреб. Обмаж добре нею болючі місця, і за кілька годин усе загоїться.

Дуж нахилився, намацав глиняну посудину, дістав її, зняв накривку і гидливо поморщився. Те, що було всередині, мерзенно смерділо. Мирослада потішила така реакція хлопця:

– Ой, королевичу без королівства, чо скривився, мов середя на п'ятницю? Ти це їсти не будеш, воно не їстівне. Ним треба мазати ноги, а не нюхати. Бо не всі ліки гарно пахнуть. То що тобі важливіше – здорові ноги чи запах?

Набурмосений Дуж запхав руку в горнець та заходився натирати смердючою мазюкою ноги.

– Остакку, онучку, – тихо й лагідно заговорив Мирослад, – тобі мазюка не потрібна? Ноги не болять?

Остап стеновав плечима. Його ноги не боліли. Але втому він відчував. От від чого, від чого, а від гарного перепочинку, навіть сну, не відмовився б. Натомість сказав:

– Ні. Усе гаразд. Ноги не болять. Я звик багато ходити босоніж.

Мирослад задоволено кивнув, спостерігаючи уважно за діями Дужа:

– Ну шо, натер? На ніч повториш. І на ранок будеш мов новий. Учися ходити босяка, небораче. Тут немає взуття і ніде купити чи на щось обміняти. Для неврів дуже важливо ходити босоніж. Вони вважають, що батько Род створив першу людину зі складки на своїй ступні. Тому тут не заведено на місце істини та сили чіпляти пута. Зрозумів?

Дуж сумно кивнув. Ту ж саму байку він чув від Посолоня. Мирослад продовжував:

– Отже, Дуже, моя хатина повністю у твоєму розпорядженні. Ти запитував – відповідаю. Я тут майже не живу. Лишень інколи, при наглій потребі, ночую. Бо перебуваю здебільшого в школі, разом зі своїми учнями, яких готую до великого переходу. Харчуватимешся в сусідки. З нею домовлено. Я ж щоденно буду навідувати тебе. Даватиму тобі завдання, учитиму, при потребі сваритиму. Та не бійся. Сам ти не залишишся і за тобою наглядатимуть, щоб у халепи не встрягав. А мо' все ж з нами, до школи? Подивися, як я готую учнів до великого переходу. Тобі сподобається.

– До чого? – Дуж невдоволено перепитав. – Що ще за перехід такий? І взагалі, для чого тим смертним телепням безсмертний учитель у школі? Я думав, що ви покликані навчати особливих учнів, котрі позначені Перемінником, а не всіх підряд.

– Шо? То хто у нас такий особливий? Ти про себе, Дуже, чи як? – Учитель Мирослад сердито свердлив Дужа очима. – Піди й уважно подивися на свою морду в люстрі води. Кого ти там побачиш? Здоровила з Перемінником на шії. Точніше – безталанного здоровила з Перемінником на шії. Та ти школу переходу нігди в житті не пройшов би. Закладаюся.

Великий перехід – це тобі не переливання з пустого в порожнє у школі при Храмі Сонця. Це період, коли маля перестає бути маленьким хлопчиком та перетворюється на справжнього чоловіка – будівничого, мисливця, захисника, батька. Усіх хлопчиків після семи літ неври віддають у школу дорослішання. Великий перехід триває, поки Учитель не зрозуміє, що хлопчик, його учень, отримав усі необхідні знання та вміння й готовий до великого переходу. Процес дорослішання триває довго. Роками. Середньо – вісім-дев'ять років.

– І чого такого особливого в тій школі вчать, що начебто я її нігди б не закінчив, га? – не вгавав Дуж. Схоже, антипатія в цих двох була взаємною. Дуж усе своє свідоме життя ходив до школи і був упевнений, що про навчання він знає все.

– Особливого? – перепитав Мирослад. – Ти глухий? Я ж говорив, що справжній чоловік має бути насамперед добрим батьком, чоловіком, оборонцем, будівничим, мисливцем, захисником-воїном. А добрий батько – це той, хто не просто зуміє народити дитину, а й утне передати їй усю свою наповненість. А ще це вміння самотужки збудувати хатину, вполювати звіра, вижити в дикому лісі без зброї та без вогню. Бо наповненість знанням – це не тільки отримані навички чи вміння для того, щоб вижити, це насамперед правильний уклад у голові. Отого і вчать у тій школі, Дуже. Якщо закінчиш школу, то отримаєш право стати чоловіком. А тоді найважче. Слід пройти випробування – обряд посвячення в чоловіки. Це тримісячне перебування в лісі, наодинці з диким звіром без зброї, без запасу їжі та питної води. Вміння будувати хату теж потрібне, бо куди ж ти приведеш дружину? До батьків вести не годиться. Молода родина мусить творити власний Усесвіт і за власними законами. А потім є випробування вогнем – ходіння босоніж по вуглинах. Далі випробування водою – сидіння годинами в крижаній джерельній воді, аж поки не знепритомнієш.

– Це ненормально, – сказав обурено Дуж. – Для чого так катувати тіло? А що чекає тих, хто не пройде того вашого обряду, га?

Мирослад жорстко відповідав:

– Смерть. Це справедливий природний добір, хлопці. Бо тільки загартовані тілом та сильні духом виживають у цьому світі. І спадкоємці в такого чоловіка обов'язково мають народжуватися здорові та мужні. Пройшов обряд – можеш одружитися.

– Ви власноруч убиваєте тих, хто не пройшов обряду, так? У вас, може, ще й посада ката є? Скільки або чим ви йому платите? – Дуж гидливо скривився, дивлячись на свої подряпані ноги. І смердюча мазь, і розповіді Мирослада його не тішили.

– Кат? Це той, хто вбиває за певну плату засудженого до страти? Ой, ні! Навіщо? У нас такого немає. Хоча, якщо будеш багато пашталякати, Дуже, то обов'язково з'явиться. Щось ти надто розійшовся? Не? – Мирослад неприязно цідив крізь зуби слова: – На болоті та в лісі ти таким сміливим не був? Чого ти вартий без підтримки ближнього? Га? Поміркуй собі, чи варто мене налаштовувати проти себе? Додому можна і не повернутися. Затям собі, лопотуне, таке: не проходять випробування лишень ті, хто не вертає живим з лісу. Ліс – це тобі не просто квіточки та сунички. Щоб вижити, ти маєш стати його частинкою. Коли вмикаються інстинкти, ти стаєш невразливим. Загострюється все: слух – і відчуваєш наближення хижака раніше, аніж він тебе почує; зір – і твоє бистре око миттєво розпізнає серед безлічі однакових слідів найпотрібніші; нюх – і ти запахи вловлюєш ліпше від звіра. Чути небезпеку, знаходити питну воду у випаленій пустелі, запалювати вогонь без сірників, спати під зорями, поклавши під голову камінь... І багато-багато ще всього потрібно вміти, знати, відчувати, робити, щоб вижити. Розбудити свої інстинкти, злитися з природою в одне, відчувати себе її частиною, і тоді... Перевертництво здаватиметься легкою забавкою. Ліс тобі сам підкаже, чию подобу ти носиш у серці, наче другу запасну шкіру, аби залишатися в собі. Ну от, здається, і так забагато сказав. Не знаю, чи ти хоч щось утямив, Дуже, але це говорилося більше для Остапа, аніж для тебе.

– Хе, – задоволено потер руки Дуж. – Не для мене, то й добре! Я тобі геть не заздрю, Остапе. Ну ти і влип.

– Влип? – звів густі брови Мирослад. – Ні. Він не влип. Остап прийшов у світ неврів саме вчасно. У ньому захована велика сила, яку потрібно вивільнити. Пригадай, Дуже, як Остап тебе від п'явок рятував, і то без знання, інтуїтивно. А дорогу на болоті як відшукав! А з вовчицею на рівних хто розмовляв! То ти влип, друже Дуже. Тобі буде важко у світі неврів. Я вже зрозумів, що ти категорично відмовляєшся від навчання в школі переходу. Що ж, дарма... Тоді тобі доведеться знаходити спільну мову зі світом неврів самотужки. Я маю на увазі не мешканців Милограда. Це м'якосердні мовчуни та добряки. Я говорю про весь світ неврів. Зрештою, може, передумаєш? Може, усе ж з Остапом?

Дуж спідлоба глипнув на Остапа.

– Ні, – відповідав твердо. – Нізащо. З мене достатньо побаченого, щоб зрозуміти свою інакшість. Я – не ви, і дякую Сварогу за це! Раз Остап з місцевих, то хай і мучиться. У мене інше призначення, Учителю, і не потрібно мене провокувати на різні глупоти.

– Не буду, хоча і кортить тебе провчити. – Мирослад почухав потилицю. – Та я твоєї матері дещо пообіцяв і мушу тримати обіцянку.

– Учителю, – звернувся Остап до Мирослада. – А дівчата? Вони теж проходять обряд ініціації, так? Але коли і як? Окремо від хлопців? Вони мають власну школу?

Мирослад уважно вивчав Остапа. Посміхнувся. Обличчя малого було чесним та відкритим. Той запитував щиро.

– Дівчата? – перепитав для годиться. – З жінками в неврів усе доволі просто. По-перше, дівчата майже не народжуються в племені неврів. А якщо і з'являються, то передаються на виховання в трирічному віці в інші Оселища, де світ не такий суворий до жінки.

– У сусідні племена тобто? – уточнив Остап.

Мирослад криво посміхнувся:

– Можна й так сказати. Майже... В інші світи. А коли чоловік пройде обряд переходу і настане час одружуватися, то він приводить до неврів «чужинку». Зазвичай приводять з інших світів. Бо вхід для неврів у інші світи завжди відкритий. Але неври ніколи без потреби в чуже господарство не лаять.

– Чужинку? Як це? – дивувався Дуж. – То, виходить, ви крадете наречених для того, щоб продовжувати свій рід?

– Якщо мислити примітивно, як ото зараз ти, то крадемо. Чоловіча міць у справжнього невра настільки потужна, що перед нею не може встояти звичайна смертна дівчина чи жінка. Тому їх ніхто не примушує. Усе відбувається з доброї волі. Певна річ, інколи дружина аж надто сумує за ріднею, за своїм світом. Тоді, якщо й справді вже непереливки і жінка на очах марніє, її вертають додому. Та більшість звикають, вивчають звичаї, стають справжніми невритянками та опорою чоловіків. Жінки в нас пильнують домашнє господарство, ростять дітей. Чоловіки займаються полюванням, є в Оселищі і свій гончар, і свій пічник... Є воїни-захисники, які охороняють від ворога та дикого звіра. Є збиральники. Це і не мисливці, і не рибалки. Вони збирають зело, яке вже на часі, у лісі та на болоті, ягоди, гриби, шишки, горіхи. Це можуть бути і чоловіки, і жінки. До цього також потрібно мати хист. У нас нехитрий розподіл праці – робиш те, що найліпше вмієш. Але кожен чоловік обов'язково мусить пройти вишкіл для переходу зі стану хлопчика в стан чоловіка.

Мирослад встав зі свого місця.

– Що ж, нам час, хлопаки. Ще маю вам показати стежку до річки. Дуже, ти уважно пильнуй та запам'ятовуй дорогу. У нас тут няньок нема. Мусиш вчитися самотійності. Необхідне вбрання, якщо твоє забрудниться чи там порветься, можеш взяти у скрині, що стоїть у комірчині. Там само знайдеш дерев'яну діжку, у яку складатимеш брудний одяг. Я попросив сусідку, ту саму, що тебе годуватиме, то вона тобі його пратиме та підшиватиме при

потребі. Не будемо ж ми з тобою відволікатися на різні дурниці, як ото прання чи пошиття одягу, пра'? – і не почувши відповіді, додав: – У коморі й ночви є, якщо знадобляться, і запасні відра. Господарка в мене нескладна. Ні замків, ні ключів. Усе на видноті. Але перед тим як ми рушимо далі, спеціально для тебе, шановний Дуже, я розповім одну притчу. Зазвичай я не дуже часто розповідаю казки та всякі історії, здебільшого реально навчаю. Та цього разу все ж зроблю виняток.

Мирослад підморгнув Остапу і почав:

– Одного разу до поважного і дуже хорошого Учителя прийшов найматися в учні звичайний собі чолові'яга. Учитель рідко коли брав випадкових учнів з вулиці. Однак не прогнав чоловіка, уважно вислухав його прохання, а потім запитав: «Шановний добродію! Я хочу знати, чому саме моїм учнем ви хочете стати. Можливо, вам хтось це порадив або ви отримали якийсь сокровений знак?»

Чоловік почухав потилицю та чесно відповів: «Та ні, геть нічого такого не пригадую. В окрузі вас усі вважають наймудрішим – от і всі знаки».

Учитель хитро посміхнувся, підморгнув чоловіку та сказав йому: «Ні, так не годиться. Зазвичай я сам собі обираю учнів. Але якщо хтось до мене приходить з подібним проханням, то обов'язково називає причину. У мене пропозиція: вийдіть на вулицю, на роздоріжжя, і постійте там з півгодини, можливо, тим часом вам буде послано якийсь знак».

Чоловік з підозрою зиркнув на Учителя, чи не кепкує, бува, той з нього. Та Учитель у відповідь лишень доброзичливо посміхався. Чоловік стенив раменами, хай буде так, як каже Учитель, хоча дивною здалася йому така пропозиція. Але, оскільки в окрузі цей Учитель вважався наймудрішим та найкращим, чоловік поспішив на вулицю.

Чоловік стояв на роздоріжжі та чекав якогось знака. Однак, крім чорної хмари, яка насувалася з заходу, він нічого не помітив. Почалася сильна злива. А чоловік продовжував стояти та мокнути, бо ніде було заховатися: ні дерева, ні будь-якого прихистку поруч. Та й півгодини ще не минуло.

За півгодини злий та мокрий чоловік повернувся до Учителя: «Що ви там плели про знаки? – ображено заговорив чоловік. – Так би одразу й сказали, що не хочете брати мене за учня. А то я, чекаючи на знаки, півгодини стояв під дощем та мокнув, наче останній дурень».

Учитель радісно сплеснув у долоні: «Ох, ви таки отримали одкровення, ви отримали знак. Мокнучи під дощем, ви зрозуміли, що є найостаннішим дурнем. Цього достатньо, щоб ви стали моїм учнем».

То була не просто притча. Остап не знав, сміятися йому з жарту діда чи починати жаліти Дужа. Схоже, Мирослад зневажав Дужа не лишень за його слабкість та розманіженість. Він його терпіти не міг. Дужа собі в учні Мирослад не обирав, йому його нав'язали, наче «останнього дурня».

Дуж злісно хмурився, оглядаючи уважно свої ноги... Ніхто не сміявся. Стояла гнітюча тиша, і тільки муха, яка влетіла в хату через навстіж розчинені двері, невдоволено кружляла кімнатою.

5. Світло темного сонця

У хатинку Яги, у ту саму, що на курячих ніжках, вони потрапили звичним способом, у двері. До них вели досить просторі дерев'яні сходи з поруччям. Ягілка жестом запросила Мальву піднятися. Сходи жалісно та погрозливо заскрипіли, наче натякали, що можуть будь-якої миті розвалитися під ногами. Мальва на це не зважала. Після побачених черепів упасти на землю зі старих сходів – не така вже й страшна пригода. Зупинилися перед дверима, прикрашеними знаком:

Символ займав майже всю площину дверей. Дивно, як вона його знизу не запримітила. Мальва запитально глянула на Ягілку.

– Хочеш знати, що це? Невже в Тестаменті Чорнобога, який тобі дав вивчати Морок, не було цього символу? – Ягілка хитро примружилася.

Мальва трохи невпевнено крутнула головою. Вона навряд чи була гарною ученицею. Може, і був там той символ, та вона щось не пригадує.

Ягілка трохи іронічно додала:

– Ага, зрозуміло. Морок, напевне, вважав, що тобі ще зарано читати повну версію Тестаменту. Пощадив твої нерви. І, можливо, добре вчинив. Очевидно, що ще одного Стрибога Темний світ не переживе. А яблуко від яблуні, як відомо, недалеко падає.

– Я не яблуко, тобто не Стрибог, – трохи ображено парирувала Мальва. – Я сама по собі. Так, він мій батько. Ну і що? Усі мають батьків.

Їй набридло слухати час від часу порівняння її то з батьком, то з дідом, то з Марою. Чому це її з матір'ю Верхою чи з бабусею Вітрою ніхто не порівнює? Та в ній від них набагато більше, аніж від усіх темних укупі. Мальва ображено задерла голову. Небо над подвір'ям Яги було блакитним та безхмарним. Сонце ховалося за деревами, отже, котилося до вечора. Подумки відзначила для себе, що подвір'я у Яги невелике, кругле та обгороджене частоколом, до якого, крім черепів, де-не-де були прикріплені незапалені смолоскипи. Нарахувала їх дванадцять. Жодних слідів чи натяків на присутність тут капища вона так і не примітила. Ані кам'яних, ані дерев'яних бовванів, ніяких жертovníків. І тут блиснув здогад! Ну, звісно, навіщо спеціально створювати святилище, якщо все обійстя може ним стати.

Обмацала чіпким поглядом подвір'я. Крім хати та криниці – геть нічого цікаво. Двір укривала зелена трава, дбайливо кимсь викошена, жодних тобі квітників. Стежка, яка вела від воріт до хати, була добряче втоптана. Очевидно, нею досить часто послуговуються.

– Невже образилася? Дарма! Звикай, що будуть порівнювати з безсмертними батьками. До того ж твій батько Стрибог таки особливий, бо встиг натворити історій та легенд, яких не на одного безсмертного вистачить. А ти тільки-но починаєш. Так, ти – тільки ти. І, впевнена, доведеш, що нічим не гірша від діда, батька та й своєї бабці теж... Хоча треба дуже постаратися, щоби бути принаймні не гіршою. Мара – це... – Яга запнулася, певно, шукаючи відповідне слово для опису Мари. Не знайшла: – Мара – це просто велика Мара.

Тоді Яга повернулася своїм потворним обличчям до дверей, пальцями некістяної правої руки проти годинникової стрілки пройшлася по символу, відтак оголила ліве передпліччя. Хвала небесам, там було лишень людське тіло, а не частина скелета. Звичайна біла шкіра і витатуваний знак Чорного Сонця. Ткнула в нього.

– Це клеймо Чорного Сонця. І ти мусиш дещо знати про цей символ. Бо ти не випадково до мене потрапила. Для Творця ти дуже важлива. Тому уважно слухай і запам'ятовуй. Чорне Сонце – це не гарне оздоблення дверей чи окраса тіла. Це сакральний солярний символ. Лишень обраним дозволено його носити. І той, хто ним відзначений, а не прикрашений, завжди має його з лівого боку. На плечі, на руці, на спині, біля серця. Місце обирає покликання. Це знак жрецької касты, його використання в побуті неприпустиме. Чорне Сонце – це, якщо говорити доступно, зв'язок з предками. З тими, хто пішов за межу. І це також

зв'язок з нащадками. З тими, хто прийде після нас, однак ще не народжений у фізичному тілі. Носій цього знака мусить бути вірний знанням, яким служить. Відступництво карається нещадно. Чорне Сонце випалює душу. Той, хто граючись в'яже себе цим символом, приречений. На всіх важливих міжчасових переходах є цей символ. Запам'ятай: чиста душа та відкриті наміри. Повага до предків, любов до землі, віра в прийдешнє і завжди світлі вчинки. А світлі вчинки – це не завжди добрі вчинки, Мальво. Інколи потрібно зробити боляче, щоб запізнати радість. Мати, народжуючи дитя, народжує його в муках. Такий біль – це добро чи зло? Пам'ятай, дівчино, ти – втілення волі Того, хто ніколи не народжувався в цьому світі. І що більше в тобі волі, то більше в тобі Бога. Чорне Сонце показує, хто ти.

– Але на мені немає такого знака, то чи маю я право входити в ці двері? – обережно запитала Мальва. – Чорне Сонце мене не спалить?

– Не спалить. Той, хто з первовіку носить на собі цей символ, дозволяє тобі увійти в ці двері. – Ягілка сумно посміхнулася.

– Як це з первовіку? То ви не завжди мешкали в Порубіжжі, так? Як ви сюди потрапили і чому? Адже з первовіку Порубіжжя не існувало... Чи існувало? А якщо існувало, то хто ним правив до вас і що з ним сталося? Його спалило темне сонце, так? – Мальва несподівано для себе засипала Ягілку запитаннями.

Ягілка сердито нахмурилася:

– Хм, пам'ятаєш приказку: не пхай носа до чужого проса, бо в чужому просі сильно б'ють по носі?

– І що? Ну вдарте мене по носі. Я не проти, якщо це допоможе мені більше дізнатися. Ви ж про мене геть усе знаєте, і, напевне, більше, ніж я сама. То чому б не поділитися хоч крихтою мудрості?

Мальва хитро посміхалася самими очима. Ягілка це помітила.

– Ой-ой, майже купила мене. Кажеш «крихта мудрості»? Багато знати не завжди добре. Є час на знання, є час на невідання. І те, й те тільки на користь. Зрештою, крихти мудрості добре знаходити там, де вони розсіпані. Що ж, раз ти така допитлива, то розповім тобі казку.

Ягілка подивилася на Мальву, наче питала згоди на це. Дівчина ствердно закивала. Стара почала оповідь:

– Було то дуже давно. Настільки давно, що жоден світ про це не пам'ятає. Одні світи ще не народилися, другі тільки творилися, треті були геть малими, під стіл пішки ходили. Жили собі в ошатному будиночку між світами чоловік та дружина. Чоловіка звали Сварогом, дружину звали...

– Земун, – підказала Мальва. – Ой, та я знаю цю казочку. Мені Лед з Полелем розповідали.

– Що за звичка, дівчино, старших перебивати, га? Ну не знаєш ти цієї казочки. Нікому тобі було її розповісти. А про Земун та Сварога стільки різного-усякого світами ходить, що кілька днів та ночей можна переповідати...

– Вибачте. Язик мій – ворог мій. Усе поперед батька в пекло лізу.

– Я бачу. Мовчи, глуха, менше гріха. То будеш слухати чи як? – заторохкотіла Ягілка.

Мальва ствердно закивала.

Яга продовжувала:

– Отож чоловіка звали Сварогом, його дружину Земун. І народилися в них дітки, гожі та добрі, і стало веселіше на землі. Маленькі та спритненькі сварожичі наповняли собою світи. І все було б добре, якби не завівся в тих краях ворог небезпечний. Лихий, потворний та невидимий. Він підкрадався до хатинки Земун та Сварога, до світів сварожичів, та шкодив: ламав сади, спалював пшеничні поля, валив ліси, гасив зорі в небі, викрадав сонце. Сварог час від часу вступав у двобій із тим невидимим ворогом. Так-так, Мальво, упіймати чи знищити його було неможливо, бо того, кого не бачиш, не так легко вистежити. Потемніла від

горя земля Сварога та сварожичів. Зажурилися всі, навіть темрява зажурилася, бо не було їй спокою від грізного недруга. Стали сварожичі називати ті небезпечні сили мертвими, бо все, до чого вони торкалися, ставало тліном.

А одного разу взагалі трапилося непоправне. Невидимий ворог настільки змужнів, що став видимим. Тоді здригнулася й задвигтіла земля, коли по ній полізли чорні смердючі потвори. Вони нестримною панцирною лавою сунули і сунули на світи сварожичів. І вело потвор у світ живих Чорне Сонце. Воно ковтало світло, живилося ним, перетворюючи все живе довкола на мертві терени. Тільки велика любов і багато світла могли здолати й Чорне Сонце, і мертвих потвор.

І кинулися назустріч потворах хоробрі сварожичі, билися з ворогом не на життя, а на смерть. Та все намарне. Бо їхні двогострі мечі відскакували від зроговілого панцира ящерів, не шкодячи їм, а Чорне Сонце своїм мертвим вогнем забиравало сили. І сини Сварога та Земун мусили відступити. Не зміг зупинити потворне військо навіть сам Сварог, що кидав у плазунів палаючі смолоскипи, небесні стріли, насилав вітри, зливи, пекуче сонце. Проте їхній панцир не горів і не пікся, а дощ тільки більше сердив їх. Допомогало почварам і Чорне Сонце, яке живило їх чорною мертвою силою. І здавалося, що ніщо і ніхто не в змозі той мертвий наступ зупинити.

«Невже настав кінець усьому живому, справжньому, вічному?» – питали один одного сварожичі, подумки прощаючись зі світами та один з одним. І тоді попереду Сварожого війська вийшла жінка. Безбройна, могутня та красива. То була Берегиня Земун, Праматір, дружина Творця.

Вбрана в білі шати, підперезана золотом сонця, наповнена любов'ю до власних дітей, яких мала захистити, вона мовчки йшла на ворога. Тримавши над головою в серпику місяця багатолике сонце, зорі та долі своїх дітей. Богиня здійняла догори руки, і... чорне військо зупинилося, заворожене її чистотою, величчю та потугою.

Берегиня сміливо рушила з піднятими руками на потворних ящерів, і ті стали панічно втікати. Чорне Сонце, котре ще мить тому вело потвор, вражено зупинилося, наче хтось вимкнув його.

І йшла вперед богиня в білому сяйві своєму, і відкочувався подалі від неї смертельний потворний морок. І тоді загнала Земун чорних мерзотників у глибоку прірву. Закипіла кров потвор у тій прірві, перетворюючи її на бездонне озеро, яке зараз називається Мертвою річкою. Велика Земун втомилася, знесилена боротьбою. Присіла на траві, щоб перепочити і... Остання з конаючих потвор вразила своїм смертельним жалом непереможну Берегиню. А тоді схопила велику Праматір за ліву руку й ліву ногу та зачала тягнути в прірву. Ненависть, агонія та отрута потвори заповнили собою весь простір. Ця ненависть оживила й Чорне Сонце. Щось зловтішно завило та застогнало в ньому. Гидкі чорні щупальця-промінчики заходилися атакувати своїми безжальними мертвотними опіками шкіру Земун. Здавалося, ще мить – і велика Праматір загине. Та жінка врятувалася, в останній момент їй допомогла мудра змія, яка то все бачила. Вона вчасно вихопила Земун з безжальних смертельних обіймів ящера та скинула того в прірву. Земун підняла очі до неба. Чорне Сонце продовжувало наступати. Жінка зашепотіла слова, які колись допомагали їй творити світи, може, і цього разу вони допоможуть. Сила слова буває різною. Вона часто рятує, інколи воскрешає, але вона й безжально вбиває. Чорне Сонце не просто припинило наступ, воно не витримало та впало, простісінько в руки Земун. Щойно воно торкнулося її шкіри, як умить зчезло.

Велика Праматір вижила. Переможені сили руйнації повернулися туди, звідки прийшли, – у мертву землю. Одні залишилися назавжди у проваллях Мертвої річки, інші перебралися на той берег та стали там мешкати. Але все має свою ціну, дівчино, і ти про це вже знаєш. Земун дорого заплатила за порятунок своїх дітей. Ліва нога та ліва рука Праматері омертвіли. Стали кістяними. Та це можна було якось пережити, якби не безжальний вогонь

Чорного Сонця, яке, впавши до рук Земун, замість убити жінку, наповнило її мудрістю мертвих та ненароджених. Безсмертна душа великої Праматері переродилося.

Земун не могла повернутися у світ живих, але й світ мертвих її не приймав. Вона була ще не мертвою, але вже й не живою...

І зрозуміла Земун, що тепер у неї нове призначення. Тепер вона охоронятиме світ живих від втручань мертвого світу, а світ мертвих – від зваб живого. Тож створила Земун своєю доброю волею новий світ, який нарекла Порубіжжям. Порубіжжя – це світ між світом живих та світом мертвих, між Явою та Навою. І слухаються Берегиню Земун та підкоряються їй з того часу всі: і світ мертвих, і всі живі світи, і світ ненароджених. Бо вона вважається володаркою Чорного Сонця, вогонь якого став частиною душі Земун і яке донині панує в Наві.

Отака історія. І, випереджаючи твої запитання, скажу, що я не Земун. Мене звати Ягілка. Я її донька, наймолодша сестра сварожичів. Коли матінка вступала у двобій із хижими потворами, була вагітна мною. А решта запитань відповіді не потребують, бо це лишень казка. Усе, ходімо, а то ми до наступного заходу сонця не добредемо до суті.

Ягілка відчиняє двері, легко штовхає Мальву досередини, і та, трохи нервуючи, підко-рється. Почуте її добряче зачепило. Вона і справді ніколи не чула такої історії.

– Ну, ось, усе гаразд, дівчинко Мальво, – задоволено прорікає Яга: – Двері тебе легко впустили.

– Що означає легко впустили? – Мальва нервово оглядає себе – руки-ноги цілі. Правда, зовнішній вигляд її міг бути кращим. Сорочка, котру носила у світі Оранти, майже розлізлася та лахміттям звисає на худенькій постаті.

– А те й означає. Ти – споконвічна чистота у своїх бажаннях, що сяє нескінченною владою поза часом. Ти – істота, котра танцює на лезі серпа. Ти готова до переходів і до повернень. Це добре. Порубіжжя радо вітає тебе, дочко Стрибога, онуко великого Морока та великої Мари, ученице славної Птахи – Перуниці-Магури.

І Яга низько схилилася в поклоні. А коли розігнулася, то перед Мальвою знову стояла та сама вродлива і красива жінка, котру вона вперше зобачила над річкою на кручі.

– О! – тільки й промовила Мальва. – Ну ви й метка. А якби мене ваші двері шандарахнули, то що тоді? Я би перестала бути донькою свого батька та ученицею Птахи?

Ягілка посміхнулася, підморгнула Мальві:

– Правильно мислиш, дівчино. Ти б перестала бути.

Мальва хотіла щось уїдливе у відповідь сказати, та передумала, бо у світлиці було цікаво. Величезна справжня піч займала чи не півкімнати. Піч була стара, порепана, почорніла від того, що давненько ніхто не опікувався нею. У бабусі Горпини теж була піч, але геть інша. Весела... чи що? Може, у такому місці печі веселими не бувають? Запитала саму себе. Запитала й печі, притуливши вушко до її тіла. Піч стогнала. Мальва ясно чула той стогін. Несподівано в голові зродився замисел.

– Пані Ягілко, можна я трохи приберуся у вашій печі? Підфарбую її чи що. Вона якась геть сумна у вас.

Ягілка стенула плечима. Вона не проти. Ніхто досі такого не пропонував, а їй, Ягілці, усе ніколи.

– Ну, якщо ти того хочеш, то будь ласка. Будемо вважати це твоєю платнею-вдячністю мені за те, що я тебе впустила. Під піччю знайдеш вапно, мазники та решту необхідного. Тільки обережно. Піч дуже стара, і якщо її ображати, то може й з'істи.

– З'істи? Ви жартуєте, так? – перепитала насторожена Мальва, уже не з таким захопленням дивлячись на піч.

– Зовсім ні. – Ягілка невдоволено скривилася. – Коли ти вже врешті зрозумієш, що я майже ніколи не жартую? А поки ти поратимешся, я відлучуся на півгодини. У мене справи. Гадаю, цього часу тобі стане?

Мальва кивнула. Вона знала, як доглядати за піччю. Не один раз допомагала бабусі прибирати її і всередині, і зовні.

Мальва притулила до печі руку. Ще тепла. Отже, діюча. Зазирати досередини не посміла, згадавши казку про Івасика-Телесика. Може, печеної Оленки там і нема, та вона не стане перевіряти. Годі з неї черепів на частоколі. Тим паче, що піч заслонена. Узяла до рук мітлу. Не втрималася, щоб не запитати:

– Діюча?

Після запитання мітла ледь чудно завібрувала у її руках. Мальва перелякано поспішила поставити її на місце.

Коли за годинку повернулася Ягілка, то неприховане здивування читалося в неї на мармизі. Її піч, стара та незграбна, ураз перетворилася на веселу та барвисту. Була розмальована мальвами та ружами. Ахнула від захоплення – така предивна краса. Біля печі, як годиться, стояли рядочком коцюба, лопата, ступа, мітла.

– Молодець, – похвалила Мальву. – Ти дещо вмієш, виявляється. Не тільки язиком плескати. Дякую за роботу.

Дівчина посміхнулася у відповідь, хотіла щось приємне відповісти, аж тут її очі натрапили на веретено та прядку, котрі стояли неподалік під вікном. Як це вона одразу їх не запримітила? Бо надто захопилася піччю, що ледве не прогавила таку красу.

– Ух ти, – Мальва аж плеснула в долоні від захвату: – Я таке тільки в музеях бачила. А ваша наче діюча. Можна мені спробувати?

І не чекаючи дозволу, простягнула руку до нитки у веретені. Ягілка спритно перехопила її:

– Ні, не можна. І після того як чемно питаєш дозволу, потрібно його отримати, а тоді вже наставляти руці. Зрозуміла, дівчино? А як нитку увірвеш? Упевнена, що зараз не прядеться нитка твого життя?

Мальва швидко забрала руку і вже пильно видивлялася довжину тієї нитки. Довгенька.

– А хто пряде? – зацікавлено запитувала.

– Кого призначено, той і пряде.

– А що, у нього сьогодні вихідний? Чому він не на місці? Хіба так буває і можна зупинитися?

– Ну ти й цікава Варвара, – хитро відповіла Ягілка.

Легко махнула в бік веретена рукою і... Веретено зашуміло, закрутилося колесо. Хтось невидимий прях чийось нитку долі.

– О, не вихідний, просто невидимка, – здивовано пролопотіла Мальва і позадкувала, щоб бодай не сполохати прялю, бо чиясь нитка долі була довгою, але незначний різкий рух і – увірветься.

Задкувала, поки не вперлася в дерев'яне ліжко. Розвернулася. Ліжко як ліжко. На ньому лежало щось схоже на довгий товстий чорний шнур. Той заворушився. Ягілка миттєво відреагувала на цей порух. Говорила прамовою:

– Гагілко, свої. Темна кров у жилах доньки темного бога. Темний бік – це одне з облич Всебога. Інколи, щоб нове зачати, старе потрібно забрати, знищити, вбити. І день змінюється ніччю, літо – зимою, світло – темрявою. І тримається рівновага. Бо віра серця природна, а в природі темрява необхідна, так само, як і смерть. У цій дівчині є крапля крові темного сонця, і Темного світу, і світу Світлого, і світу смертного... Бо мати її смертна жінка. Світло у її очах – це не сяйво сонця Світлого світу, це проміння темного сонця. Пам'ятай її запах, берегине лона людського, і вбережи.

Тоді Ягілка звертається до Мальви:

– Чи ти готова до того, щоб поділитися з Гагілкою частинкою своєї плоті?

Мальва завбачливо обвиває себе руками. Змія загрозливо сичить.

– Ти маєш це зробити добровільно, дочко темного бога, бо інакше так і залишишся стояти на порозі й нікуди не підеш: ані вийдеш, ані зайдеш.

Мальва не розуміла, чого від неї хочуть. Рішення раптово зринуло в голову. Потрібна її плоть? Що ж, відрізати собі палець чи вуха вона не стане. Адже кров – це також її плоть, чи не так?

Мальва простягає Ягілці руку:

– Я готова. Можеш узяти моєї крові. Моєї плоті. Я не хочу тут залишатися надовго. І не можу.

Ягілка хапає Мальву за ліву руку, звідкись у її руках з'являється ніж, вона робить на зап'ястку дівчини легкий надріз, нахилиє руку поближче до пащеки змії, а та... Відкриває свого гидкого зміїного рота і пожадливо п'є. Усе відбувається дуже швидко, що Мальва й отямитися не встигає, як уже сидить в іншій кімнаті за столом, а Ягілка омиває її рану водою і заспокійливо мимрить:

– Тепер жодна змія в жодному світі тебе не зачепить. Вони знають твою сутність і смак твого темного сонця. Темне сонце часто обпалює й живих. Тих, хто бачив смерть рідних, хто вийшов з лона смерті. Твоя матінка, щойно тебе народивши, померла. Темне сонце живе в тобі.

У Мальві від того, що відбувається, язик прилипає до піднебіння. Вона ж наче сама запропонувала свою кров, однак усе було аж надто несподівано. Ну, маленький укол в палець і краплина крові, але ж не фонтан...

– Ось так, – бубонить під ніс Ягілка. – Промію добре, і за мить будеш як нова.

– Ага. Я згідна бути як нова, але, будь ласка... – Мальва трохи перелякано дивиться на свою порізану руку та на те, як швидко та безболісно Мертва Ягілчина чарівна вода заживляє рану. – ...Не треба більше нічого в мені надрізати і знак Чорного Сонця, який ви маєте на тілі, теж мені не треба робити. Домовилися? Я не хочу ані тавра, ані тату. Я проти. І пропонувати мене, як обід вашій подрузі змії, теж не треба. Нехай навіть вона особлива та врятувала саму Земун.

Ягілка весело підморгує Мальві:

– Ой, дівчинка злякалася! Донька Стрибога чогось боїться? А я думала, що ти як Колобок, котрий від усіх утік.

– Не від усіх, – бурчить Мальва. – У кінці казки його Лисиця зжерла.

– Невже? – хитро посміхається Ягілка. – У викладі смертних, мабуть. А мені геть інший варіант про Колобка подобається. Отой, де всі жили в добрі та злагоді.

– Ага, і стали сухарями, – саркастично додала Мальва.

– Якими сухарями? – не розуміючи іронії, запитала Ягілка. – Гаразд. Не кисни. Ніхто тебе не чіпатиме, не їстиме, і не тавруватиме. Тим паче, не зробить Колобком. Особливі відмітки на тілі мають право носити лишень обрані, а ще жриці та оракули. І то не всі. Наш теперішній Оракул, наприклад, жодної не має.

– Не заслужив? – перепитує здивована Мальва. Скільки вона чула про цього старого діда, про те, що кожне пророцтво – то зморшка на його обличчі, і про те, що Птаха часто вступає з ним у суперечку, не погоджуючись з його пророцтвами.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.